

Nr 30

Socialutskottets betänkande i anledning av propositionen 1973:136 om förskoleverksamhetens utbyggnad och organisation jämte motioner.

Propositionen

I propositionen 1973:136 har Kungl. Maj:t (socialdepartementet) föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97),

2. lag om förskoleverksamhet,

dels godkänna de allmänna riktlinjer för förskoleverksamhetens utbyggnad och organisation som angetts i statsrådsprotokollet,

dels godkänna de i statsrådsprotokollet förordade grunderna för bidrag till förskoleverksamhet.

I samband med propositionen har socialutskottet behandlat nitton motioner. Motionsyrkandena redovisas på s. 7–12.

I ärendet har inkommit ett antal skrifter.

I propositionen föreslås att en allmän förskola för alla sexåringar införs år 1975. Vidare föreslås särskilda insatser för förskolebarn med olika former av handikapp samt bestämmelser om utbyggnadsplanering för daghem m. m. Förskola föreslås som gemensam benämning på daghem och deltidsgrupp (nuvarande lekskola).

Kommunerna föreslås få en lagfäst skyldighet att anvisa plats i förskola för alla barn i kommunen från höstterminen det år barnet fyller sex år. Genom information och uppsökande verksamhet skall kommunen verka för att alla sexåringar i kommunen deltar i förskolans verksamhet. Verksamheten i förskolan skall omfatta minst 15 timmar per vecka och totalt minst 525 timmar om året. För glesbygdskommunerna skall finnas möjlighet att anordna förskola med kortare verksamhet per år men i stället omfattande två år, dvs. redan från det barnet fyller fem år.

Särskilda insatser föreslås för barn under sex års ålder som av fysiska, psykiska, sociala, språkliga eller andra skäl har särskilt behov av stöd och stimulans för sin utveckling. Kommunerna skall bedriva uppsökande verksamhet för att få kännedom om dessa barn och anvisa dem förskoleplats. Barn i glesbygd som saknar kamratkontakter föreslås också få möjlighet att börja i förskolan före sex års ålder.

Den allmänna förskolan för sexåringar och för yngre barn med särskilt behov av stöd föreslås bli avgiftsfri upp till 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året.

För att skapa förutsättningar för en fortsatt snabb utbyggnad av daghemsverksamheten för barn med förvärvsarbetande eller studerande föräldrar föreslås att det i varje kommun skall finnas en plan för utbyggnaden av förskoleverksamheten. Planen skall avse en femårsperiod och innefatta en redovisning av behovet av förskoleverksamhet och på vilket sätt och i vilken utsträckning kommunen avser att tillgodose detta behov i form av daghem, deltidsgupper, familjedaghem etc.

I propositionen redovisas även vissa ställningstaganden i fråga om förskoleverksamhetens innehåll och organisation. Bl. a. föreslås att förskoleverksamheten liksom nu skall handhas av barnavårdsnämnd eller social centralnämnd i kommunen och att socialstyrelsen skall vara central tillsynsmyndighet. Kommunerna föreslås dock ha möjlighet att själva besluta om annan lokal förvaltning av förskoleverksamheten. Som ett centralt samarbetsorgan med rådgivande funktion till socialstyrelsen och skolöverstyrelsen skall inrättas en förskoledelegation.

I avvaktan på resultatet av kommunalekonomiska utredningens pågående arbete beträffande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun föreslås att särskilt statsbidrag övergångsvis skall utgå för kostnader i samband med genomförandet av den allmänna förskolan. Bidraget föreslås utgå med 1 200 kr. per barn och år för det ökade antal sexåringar som bereds plats i förskola i förhållande till nuvarande platsantal. Samma bidrag föreslås utgå även till kommun som redan genomfört utbyggnaden för den del av platsantalet som överstiger 90 % av antalet sexåringar i kommunen, vilket är den nuvarande utbyggnadsgraden för hela riket i genomsnitt. Vidare föreslås samma bidrag utgå till alla kommuner för den förskoleverksamhet i deltidsgrupp som anordnas för yngre barn med särskilda behov av stöd och stimulans upp till 10 % av antalet fyra- och femåringar i kommunen. För glesbygdskommuner med särskilda merkostnader skall därutöver kunna utgå stöd i form av extra skatteutjämningsbidrag. För anordnande av särskilda lokaler för deltidsgupper föreslås ett nytt anordningsbidrag med 3 000 kr. per plats. Genom ändrade beräkningsgrunder skall också i vissa fall det redan utgående statsbidraget till kommunernas daghemsverksamhet ökas.

Lagstiftningen om förskolan föreslås träda i kraft den 1 juli 1975. Statsbidragsreglerna föreslås gälla redan fr. o. m. den 1 oktober 1973 i fråga om anordningsbidrag och fr. o. m. den 1 januari 1975 i fråga om driftbidrag.

Lagförslagen

De vid propositionen fogade lagförslagen är av följande lydelse.

1. Förslag till

Lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97)

Härigenom förordnas, att 2 och 55 §§ barnavårdslagen (1960:97)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Varje kommun skall sörja för sin barnavård enligt vad nedan stadgas samt även i övrigt genom lämpliga anordningar och åtgärder verka för det i 1 § angivna syftet.

I varje kommun skall finnas en barnavårdsnämnd, som vid befattning med ärenden rörande ungdom över femton år må kalla sig ungdomsnämnd.

Bestämmelser om verksamhet för barn i förskoleåldern finnas i lagen (1973:000) om förskoleverksamhet.

55 §

Med barnavårdsanstalt förstås i denna lag sådan för vård och fostran av barn och ungdom under aderton år avsedd anstalt som ej är att hänföra till sjukvårdsanstalt, till hem för psykiskt efterblivna, blinda, döva eller vanföra eller till sådant elevhem som står under tillsyn av central skolmyndighet. Vad i lagen stadgas om barnavårdsanstalt äger ej tillämpning på ungdomsvårdsskola.

Särskilda former av barnavårdsanstalter äro

a) barnhem av olika slag, såsom spädbarnshem, mödrahem, upptagningshem och specialhem,

b) barnkolonier, vilka mottaga barn för vistelse under begränsad del av året,

c) barnstugor, vilka regelbundet mottaga barn för begränsad del av dygnet, såsom *lekskolor, daghem och fritidshem* samt

c) *förskolor och fritidshem*, vilka regelbundet mottaga barn för begränsad del av dygnet samt

d) elevhem, vilka äro knutna till skolor och ha till ändamål att underlätta elevernas skolgång.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975.

¹ Lagen omtryckt 1971:308.

2. Förslag till Lag om förskoleverksamhet

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 § Förskoleverksamheten, som är en del av samhällets barnavård, har till syfte att i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn som icke uppnått skolpliktig ålder eller vars skolgång uppskjutits enligt 32 § andra stycket skollagen (1962:319).

Förskoleverksamheten ankommer på kommun eller huvudman för anstalt som avses i 8 §.

2 § Förskoleverksamhet enligt denna lag bedrivs i form av förskola, samt familjedaghem och annan kompletterande förskoleverksamhet.

Förskola kan organiseras som daghem, i vilket barn mottages för vistelse minst fem timmar om dagen, eller som deltidsgrupp, i vilken barn mottages under kortare tid av dagen än som gäller för daghem.

Skyldighet att bedriva förskoleverksamhet

3 § Kommun skall i den omfattning som anges i 4–7 §§ bedriva förskoleverksamhet för de barn, som är kyrkobokförda i kommunen eller som stadigvarande vistas där.

4 § Barn skall anvisas plats i förskola från och med höstterminen det år då barnet fyller sex år. Sådan förskola skall omfatta minst 525 timmar om året.

Barn vars skolgång uppskjutits enligt 32 § andra stycket skollagen (1962:319) skall beredas möjlighet att fortsätta i förskolan ytterligare ett år.

Kan förskola på grund av barnens restider eller av andra skäl icke bedrivas i den omfattning som sägs i första stycket, får kommunen dela upp förskolan på två år. Barn som beröres av sådan uppdelning skall anvisas plats i förskolan från och med höstterminen det år då barnet fyller fem år. Sådan förskola skall omfatta sammanlagt minst 700 timmar.

5 § Barn, som av fysiska, psykiska, sociala, språkliga eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling, skall så långt möjligt anvisas plats i förskola tidigare än som anges i 4 § första stycket, om ej barnets behov av sådant stöd tillgodoses på annat sätt.

Kommun skall genom uppsökande verksamhet ta reda på vilka barn som behöver anvisas plats i förskola enligt första stycket.

6 § Kommunen skall verka för att barn som avses i 4 och 5 §§ utnyttjar den anvisade platsen och informera föräldrarna om verksamheten i förskolan och syftet med denna.

7 § Kommun skall genom förskola, familjedaghem eller på annat sätt så långt möjligt sörja för att de barn som på grund av föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller av andra skäl behöver omvårdnad utöver vad som följer av 4 och 5 §§ får sådan omvårdnad, om ej behovet tillgodoses på annat sätt.

8 § Vistas barn på sjukhus, barnhem eller annan anstalt, skall huvudmannen för anstalten sörja för att barnet så långt möjligt får tillfälle att delta i verksamhet som motsvarar den som erbjuds i förskola.

Bestämmelser om förskoleverksamhet för psykiskt utvecklingsstörda barn finnes i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

Ledningen av förskolan m. m.

9 § Ledningen av förskoleverksamheten utövas inom varje kommun av barnavårdsnämnden.

Kommun får dock besluta att annat kommunalt organ i stället för barnavårdsnämnden skall utöva ledningen av förskoleverksamheten. I fråga om sådant organ skall beträffande förskoleverksamheten bestämmelserna för barnavårdsnämnd gälla i tillämpliga delar.

10 § I varje kommun skall finnas en av kommunfullmäktige antagen plan för förskoleverksamheten. I planen skall redovisas behovet av förskolor, familjedaghem och annan kompletterande förskoleverksamhet inom kommunen samt i vilken utsträckning och på vilket sätt behovet skall tillgodoses. Planen skall avse en period av minst fem år.

Avgifter

11 § Avgift får ej tagas ut för plats i förskola som avses i 4 eller 5 § i den mån verksamheten ej överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året. I övrigt utgår avgift enligt grunder som beslutas av kommunen. Avgiften får ej överstiga vad som motsvarar platsens andel i kommunens kostnad för förskoleverksamhet.

Tillsyn m. m.

12 § Länsstyrelsen utövar inom länet tillsynen över förskoleverksamheten.

13 § Socialstyrelsen utövar den centrala tillsynen över förskoleverksamheten.

Socialstyrelsen utfärdar vägledande information till kommunerna.

14 § Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, socialstyrelsen får meddela undantag från skyldigheten att bedriva förskoleverksamhet enligt denna lag.

15 § Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975.

Motionerna

A. Vid riksdagens början väckta motioner

I motionen 1973:171 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att en brett upplagd försöksverksamhet med föräldrautbildning enligt i motionen anförda riktlinjer snarast igångsättes.

I motionen 1973:733 av herr Wikström m. fl. (fp) yrkas att riksdagen beslutar hemställa hos Kungl. Maj:t om utvidgad försöksverksamhet med samverkan mellan förskola och lågstadium.

I motionen 1973:1309 av herrar Olsson i Kil (fp) och Stålhammar (fp) yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag till utformning av obligatorisk föräldrautbildning.

I motionen 1973:1329 av fru Söder m. fl. (c, fp) yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder om tilläggsdirektiv till utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK) i enlighet med synpunkterna i motionen.

Ovannämnda motioner har remitterats till utbildningsutskottet och därefter överflyttats till socialutskottet.

B. I anledning av propositionen väckta motioner

I motionen 1973:2011 av herrar Henmark (fp) och Nelander (fp) yrkas att riksdagen beslutar

1. att av svenska kyrkan och andra kristna och ideella organisationer bedriven förskola skall betraktas som jämbördig med av kommun bedriven och integreras i den i 10 § i lagförslaget föreskrivna planen för förskoleverksamheten, därest den lokalmässigt och personalmässigt uppfyller av statsmakten föreskrivna fordringar,

2. att statsbidrag beviljas dessa förskolor efter samma normer som gäller för de kommunala,

3. att bedömningen av redan nu existerande förskolor för erhållande av statsbidrag sker generöst,

4. att alla föräldrar får rätt att sända sina barn till kristen förskola, därest sådan enligt ovan finns anordnad.

I motionen 1973:2015 av herr Werner i Malmö m. fl. (m) yrkas att riksdagen måtte besluta

1. att svenska kyrkans och andra samfunds förskolor, vilka uppfyller de krav som ställs på den allmänna förskolan, även framgent skall betraktas som fullgott alternativ till den kommunala förskolan,

2. att kommun skall äga rätt att inrymma kyrkliga alternativ inom den kommunala förskolan.

I motionen 1973:2019 av herr Helén m. fl. (fp) yrkas

1. att riksdagen godkänner förslaget att allmän förskola för sexåringar

införs från den 1 juli 1975,

2. att riksdagen fattar principbeslut om obligatorisk förskola för sex- och femåringar,

3. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär ett förslag till utbyggnadsplan för förskoleverksamheten, varvid en första etapp, som bör uppnås under 1970-talet, bör omfatta obligatorisk förskola för sexåringar, allmän förskola för femåringar samt minst 50-procentig täckning av behovet av heltidsförskoleverksamhet för barn till förvärvsarbete eller studerande föräldrar,

4. att riksdagen begär att Kungl. Maj:t upptar förhandlingar med Svenska kommunförbundet angående åtgärder för att tillgodose behovet av förskoleplatser i nybyggda bostadsområden med minst 200 lägenheter,

5. att riksdagen uttalar

a) att kommunerna bör ges större rörelsefrihet beträffande förskolornas utformning,

b) att personalfrågorna bör regleras i en särskild förskolestadga,

6. att riksdagen avisar propositionens förslag om en ökning av gruppstorleken i heltidsförskolan och uttalar att den maximala gruppstorleken bör vara 15 barn, med bibehållande under en övergångstid av nuvarande möjlighet till överinskrivning,

7. att riksdagen beslutar att skolöverstyrelsen skall vara central tillsynsmyndighet för förskolan,

8. att riksdagen uttalar att den lokala förvaltningen av förskolan bör handhas av skolstyrelsen med rätt för kommunen att tills vidare besluta om annan lokal huvudman,

9. att riksdagen uttalar att enskilda förskolor – förvaldade av t. ex. församlingar inom svenska kyrkan eller annat samfund samt organisationer – skall ges rätt att driva verksamhet parallellt med de kommunala förskolorna i enlighet med de riktlinjer som anges i motionen,

10. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär ett samlat förslag till regler för statsbidrag till den kommunala förskoleverksamheten till vårriksdagen 1974,

11. att riksdagen beträffande statsbidrag till deltidsskolor för fyra- och femåringar ger till känna vad som anförts i motionen,

12. att riksdagen beslutar att statsbidrag till medhjälpare i deltidsskolor skall utgå med 500 kr. per barn och år från den 1 januari 1974.

I motionen 1973:2039 av herr Björk i Gävle (c) yrkas

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en utredning om omfattningen av nuvarande verksamhet i åldersgruppen 3–6 år,

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att normer för bidragsgivning till organisationernas verksamhet i de aktuella åldersgrupperna utarbetas.

I motionen 1973:2040 av herr Bohman m. fl. (m) yrkas

1. att riksdagen beslutar att 2, 4, 5 och 10 §§ i förslag till lag om förskoleverksamhet skall erhålla följande lydelse:

2 § Förskoleverksamhet enligt denna lag bedrivs i form av förskola, *daghem* samt familjedaghem och *övrig förskoleverksamhet*.

Förskola kan — — — för daghem.

4 § Barn skall *erbjudas* plats i förskola från och med höstterminen det år då barnet fyller sex år. Sådan förskola skall omfatta minst 525 timmar om året.

Barn vars — — — ett år.

Kan förskola på grund av barnens restider eller annat skäl icke bedrivas i den omfattning som sägs i första stycket, får kommunen dela upp förskolan på två år. Barn som berörs av sådan uppdelning skall *erbjudas* plats i förskolan från och med höstterminen det år barnet fyller fem år. Sådan förskola skall omfatta sammanlagt minst 700 timmar.

5 § Barn, som av fysiska, psykiska, sociala, språkliga eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling, skall så långt möjligt *erbjudas* plats i förskola tidigare än som anges i 4 § första stycket, om ej barnets behov av sådant stöd tillgodoses på annat sätt.

Kommunen skall — — — enligt första stycket.

6 § Kommunen skall verka för att barn som avses i 4 och 5 §§ utnyttjar den *erbjudna* platsen och informera föräldrarna om verksamheten i förskolan och syftet med denna.

10 § I varje kommun — — — för förskoleverksamheten. I planen skall redovisas behovet av förskolor, *daghem*, familjedaghem och *övrig förskoleverksamhet* inom kommunen samt i vilken utsträckning och på vilket sätt behovet skall tillgodoses. Planen skall avse en period av minst fem år,

2. att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts beträffande uppsökande verksamhet,

3. att riksdagen beslutar att av Svenska kyrkan, andra kristna samfund och ideella organisationer bedriven förskola skall resursmässigt inräknas i kommunernas förskoleplaner i den mån de uppfyller föreskrivna krav i fråga om personal och lokaler,

4. att riksdagen beslutar att kommunala och statliga bidrag skall kunna beviljas icke-kommunal förskoleverksamhet efter samma normer som gäller för de kommunala förskolorna,

5. att riksdagen hos Kungl. Maj:t uttalar att kommunerna skall vara ritningsgranskningsmyndighet för förskolelokaler.

I motionen 1973:2041 av herr Fälldin m. fl. (c) yrkas

1. att hos Kungl. Maj:t begära initiativ till en brett upplagd försöksverksamhet med föräldrautbildning,

2. att uttala att riksdagen snarast möjligt skall beredas tillfälle att ta ställning till förslag om allmänna målsättningar för den fortsatta förskoleverksamheten,

3. att ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande förskoleverksamhetens framtida utveckling i innehållsmässigt och organisatoriskt avseende,

4. att i förskolelagen klart skall anges att barn som har särskilda behov och barn som vistas på sjukhus, barnhem eller annan anstalt skall beredas förskoleplats respektive skall få tillfälle att delta i verksamhet motsvarande förskola,

5. att syskongrupp skall omfatta högst 15 barn och att överinskrivning därutöver om särskilda skäl finns må kunna medges,

6. att uttala att då integration av barn med särskilda behov påkallar detta antalet barn i förskolegrupp skall sättas ner eller personalförstärkningar ske på annat sätt,

7. att hos Kungl. Maj:t begära att förslag skyndsamt utarbetas till samlad plan för hur tillgången på personalresurser snabbt skall förbättras,

8. att hos Kungl. Maj:t begära att socialstyrelsen och skolöverstyrelsen ges i uppdrag att i samarbete med Svenska kommunförbundet utarbeta anvisningar för samverkansformer mellan de sociala och pedagogiska sektorena på det lokala planet i enlighet med vad som anförts i motionen,

9. att hos Kungl. Maj:t begära initiativ till att barn på låg- och mellanstadiet skall kunna erbjudas en meningsfull fritidsaktivitet,

10. att uttala att familjedaghemmen också i fortsättningen har en viktig funktion från barnets synpunkt och bör bli föremål för kvalitetshöjande åtgärder,

11. att ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande kyrkans, samfundens och de ideella organisationernas möjlighet att bedriva barnverksamhet,

12. att fatta principbeslut om att skjutsverksamheten för förskolan skall vara statsbidragsberättigad.

I motionen 1973:2042 av herr Hermansson m. fl. (vpk) yrkas

1. att den i prop. 1973:136 föreslagna allmänna förskolan görs obligatorisk,

2. att kommuner, som hösten 1975 ej färdigställt tillräckligt antal förskoleplatser, åläggs senast under sagda år inkomma med underbyggda planer för utbyggnadens fullföljande,

3. att bindande bestämmelser rörande reservation av tillräcklig mark för förskoleverksamheten utarbetas,

4. att utrymmesnormer utfärdas för nya institutioner, innebärande en minimiyta av 80 m² per plats och en absolut minimistorlek av 5 000 m²,

5. att en allmän översyn av befintliga institutioner sker med avsikt att kvalitativt och kvantitativt förbättra standarden, där denna understiger normerna,

6. att barnstugeutredningens förslag om särskilda pedagogiska konsulters skall genomföras,

7. att regeringen ger vederbörliga myndigheter i uppdrag att snarast utarbeta riktlinjer för personalens fortbildning,

8. att en personaltäthet av 2 vårdare på 5 barn i småbarnsgrupperna och 1 vårdare på knappt 5 barn i syskongrupperna föreskrivs,
9. att staten övertar lönekostnaderna för personalen,
10. att den maximala gruppstorleken sättes till 10 barn (=4+6) i småbarnsgrupperna och 15 i syskongrupperna,
11. att riksdagen uttalar att som riktlinje för den fortsatta utbyggnaden av förskoleväsendet i dess helhet skall gälla, att förskolan för 6-åringar ej inom den totala resursramen får medföra eftersättande av tillsynen eller standarden i fråga om andra grupper av förskolebarn eller i fråga om utbyggnaden av fritidshem.

I motionen 1973:2043 av fru Jonäng (c) yrkas

1. att metodiska anvisningar för behandling av religiösa frågor i förskolan utarbetas i samråd med religionspedagogisk och religionspsykologisk expertis,
2. att religionspedagogisk expertis knytes till barnstugeutredningen för dess fortsatta arbete med personalutbildning,
3. att de kristna samfunden eller religionspedagogisk expertis får representation i förskoledelegationen,
4. att samverkan sker mellan den allmänna förskolan och den kristna barnverksamheten samt övrig barnverksamhet,
5. att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts beträffande samfundens och de ideella organisationernas arbete bland förskolebarn.

I motionen 1973:2044 av herr Lidgard (m) yrkas att riksdagen — med avslag på propositionen — hemställer att Kungl. Maj:t under 1974 förelägger riksdagen förslag om sådan ändring av skollagen att den i propositionen 1973:136 föreslagna deltidsgruppverksamheten införlivas med grundskolans lågstadium.

I motionen 1973:2045 av herr Nordstrandh m. fl. (m) yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att den centrala tillsynen över den allmänna förskolan för sexåringar skall utövas av skolöverstyrelsen.

I motionen 1973:2046 av fru Sundberg (m) och fru Mogård (m) yrkas

1. att riksdagen måtte besluta att 4 § andra stycket Lag om förskoleverksamhet får följande lydelse:

Barn vars skolgång uppskjutits enligt 32 § andra stycket skollagen (1962:319) skall om annan undervisning icke kan anordnas och skolstyrelsen anser det vara till barnets bästa beredas möjlighet att fortsätta i förskolans deltidsgrupp ytterligare ett år,

2. att riksdagen måtte besluta att 2 § Lag om förskoleverksamhet får följande lydelse:

Förskoleverksamhet — — för daghem. Barn som vistas i daghem skall fr. o. m. höstterminen det år då barnet fyller sex år ges möjlighet deltaga i deltidsgrupp om föräldrar eller vårdare framställer önskemål därom,

3. att riksdagen måtte uttala att kompletterande förskoleverksamhet skall stå öppen också för sexåringar enligt vad i motionen anförts.

I motionen 1973:2047 av herr Svensson i Kungälv m. fl. (s) yrkas

1. att riksdagen i sin skrivning i likhet med barnstugeutredningen uttalar, att liksom beträffande den obligatoriska grundskolan, privat institution eller organisation betraktas som förskola om de fyller de krav som uppställs på de samhälleliga förskolorna så som dessa uttrycks i lag om förskoleverksamhet och i tillsynsmyndighetens råd och anvisningar,

2. att livsåskådningsfrågorna bereds plats i förskoleutbildningen efter i stort sett samma normer som nu sker i försöksutbildningen av barnskötare till förskollärare,

3. att det i omvärldsorienteringen även ingår en orientering om det religiösa kulturmönstret.

I motionen 1973:2048 av herr Svensson i Kungälv m. fl. (s) yrkas att riksdagen uttalar sig om önskvärdheten av att föräldrautbildningen utreds.

I motionen 1973:2049 av herr Åkerlind m. fl. (m) yrkas att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:136 beslutar

1. att den rådgivande verksamheten gentemot föräldrarna inte skall utformas så att föräldrarna uppfattar den som ett tvång att sända sina barn till förskola,

2. att kristna eller andra alternativa förskolor skall få full frihet att verka jämsides med de kommunala förskolorna,

3. att den kommunala förskolan skall ha en öppen och fördomsfri inställning till religionen och att den religiösa begreppsbildningen ägnas uppmärksamhet,

4. att etiska frågor skall ägnas stor uppmärksamhet vid utformandet av förskolans verksamhetsformer,

5. att förskolan skall ha ett gott samarbete med föräldrarna så att konflikter undviks.

I motionen 1973:2050 av fru Åsbrink (s) yrkas att riksdagen fastslår att av de anvisningar och riktlinjer som kommer att utarbetas för förskolan klart och tydligt skall framgå förskolans uppgift att med positiv objektivitet bibringa barnen insikt i och respekt för de religiösa livsmönstren.

Utskottet

Inledning

I propositionen läggs fram förslag som bygger på 1968 års barnstugeutrednings betänkande (SOU 1972:26 och 27) Förskolan, del 1 och 2.

Det föreslås att en allmän förskola införs år 1975 genom att kommunerna får en lagfäst skyldighet att anvisa plats i förskola för alla barn i kommunen från höstterminen det år barnet fyller sex år.

Verksamheten i förskolan skall omfatta minst 15 timmar per vecka och totalt minst 525 timmar om året. Glesbygdskommunerna föreslås få möjlighet att anordna förskola med kortare verksamhet per år men i stället omfattande två år, dvs. redan från det barnet fyller fem år.

För barn under sex års ålder som av fysiska, psykiska, sociala, språkliga eller andra skäl har särskilt behov av stöd och stimulans för sin utveckling föreslås särskilda insatser. Kommunerna skall bedriva uppsökande verksamhet för att få kännedom om dessa barn och anvisa dem förskoleplats. Barn i glesbygd som saknar kamratkontakter föreslås också få möjlighet att börja i förskola före sex års ålder.

Eftersom det bedöms vara viktigt att skapa förutsättningar för en fortsatt snabb utbyggnad av daghemsverksamheten för barn med förvärvsarbetande eller studerande föräldrar föreslås att det i varje kommun skall finnas en plan för utbyggnaden av förskoleverksamheten. Planen skall avse en femårsperiod och innefatta en redovisning av behovet av förskoleverksamhet och på vilket sätt och i vilken utsträckning kommunen avser att tillgodose detta behov i form av daghem, deltidsgupper, familjedaghem etc.

I *propositionen redovisas även vissa ställningstaganden i fråga om förskoleverksamhetens innehåll och organisation*. Bl. a. föreslås att förskoleverksamheten liksom nu i princip skall handhas av barnavårdsnämnd eller social centralnämnd i kommunen och att socialstyrelsen skall vara central tillsynsmyndighet.

För att underlätta för kommunerna att genomföra de förslag, som läggs fram i *propositionen*, föreslås förbättrade statsbidragsmöjligheter till förskoleverksamheten.

I anledning av *propositionen* har väckts femton motioner med ett stort antal motionsyrkanden. Utskottet behandlar därjämte i betänkandet fyra motioner, som väckts vid riksdagens början och som överflyttats från utbildningsutskottet.

De i *propositionen* framlagda förslagen har i väsentliga avseenden vunnit allmän anslutning i motionerna. *Erinringar mot förslagets huvudprinciper* har dock framställts främst i två avseenden, nämligen såvitt avser dels de framtida möjligheterna att driva förskoleverksamhet för annan än kommun, dels valet av barnavårdsnämnd eller social centralnämnd som handhavare av kommunens verksamhet på området och socialstyrelsen som central tillsynsmyndighet. I det följande tar utskottet upp nu åsyftade liksom övriga motionsförslag till närmare prövning. Utskottet vill dock redan här uttala att förslagen i *propositionen* är väl ägnade att läggas till grund för lagstiftning och för de övriga *ställningstaganden av riksdagen, varom Kungl. Maj:t hemställt*. Detta innebär bl. a., att utskottet avstyrker motionen 1973:2044 av herr Lidgard (m), såvitt däri — med hemställan om nytt förslag från Kungl. Maj:t i viss fråga — yrkas avslag på *propositionen*. Utskottet tar i avsnittet om samverkan mellan förskolan och grundskolans lågstadium m. m. (s. 24) ställning till motionärens yrkande rörande nämnda fråga.

Behövet av utbyggd förskola. Förskolans mål. Terminologi

Det ankommer i första hand på hemmen att ansvara för barnens fostran och omvårdnad. Den samvaro barn har med föräldrarna och syskonen eller andra barn i eller i närheten av hemmiljön under tiden före skolpliktens inträde är av grundläggande betydelse för barnens förmåga att utveckla sig till harmoniska och självständiga individer, som har förmåga att i samverkan med andra människor leva och arbeta i samhället. I den mån brister finns i uppväxtmiljön — såsom då barnet saknar syskon eller lekkamrater — uteblir för barnet en del av den stimulans som är nödvändig för dess utveckling. Allvarigare är naturligtvis att det i många fall för barn föreligger omständigheter i form av exempelvis fysiska, psykiska eller sociala handikapp som negativt påverkar barnets personlighetsutveckling. För att sådana handikapp så långt möjligt skall kunna kompenseras kan särskilt stöd och stimulans fordras. Det nu anförda talar enligt utskottets mening för att man måste ha en omfattande samhällsservice som avser omsorgen om förskolebarnen. Ett annat betydelsefullt skäl för att tillhandahålla sådan service är att det bör finnas möjligheter till trygg omvårdnad för barn då ensamförälder eller båda föräldrarna har förvärvsarbete.

De omständigheter utskottet sålunda redovisat utgör enligt utskottets mening starka skäl för att en väsentlig utbyggnad av förskoleverksamheten bör komma till stånd.

De grundläggande bestämmelserna om förskoleverksamheten bör tas in i en särskild lag om förskoleverksamhet (förskolelag).

Förskoleverksamheten bör, som föreslås i propositionen, ha till syfte att i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn som inte uppnått skolpliktig ålder eller vars skolgång uppskjutits.

Utskottet ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag att även i framtiden benämningen daghem skall användas när det gäller förskola, där barnen regelbundet vistas fem timmar eller mera per dag, dvs. den verksamhet som avser barn med förvärvsarbetande eller studerande föräldrar. Den del av förskolans verksamhet som tar emot barn kortare tid per dag bör benämnas deltidsgrupp. Begreppet förskoleverksamhet bör också innefatta kompletterande verksamhet i form av familjedaghem, vård genom barnvårdare av sjuka barn i hemmet, parklek etc.

Eftersom utskottets ställningstagande innebär, att termerna daghem och deltidsgrupp skall användas som underordnade begrepp i förhållande till termen förskola, avstyrker utskottet motionen 1973:2040 (yrkandet 1 delvis) av herr Bohman m. fl. (m), såvitt däri hemställs att i 2 § första stycket och 10 § förskolelagen termen daghem skall införas; motionärerna menar att begreppet (allmän) förskola bör reserveras för den verksamhet som huvudsakligen vänder sig till sexåringar.

Allmän förskola

Även om behovet av den utvecklingsstimulans som förskolan avser att ge kan variera, får det material som barnstugeutredningen lagt fram anses visa att det inte för någon grupp barn saknas behov av sådan stimulans. Utskottet vill härvidlag framhålla den betydelse det har för alla barn att i ett tidigt skede komma i kontakt med barn från andra samhällsmiljöer än den egna. Genom sådan kontakt kan hos barnen grundläggas värderingar och attityder som är av värde för att barnen skall utvecklas till vidsynta och toleranta människor. Det är mot bakgrunden av det anförda och övriga synpunkter, som anförts i propositionen, motiverat att, som barnstugeutredningen föreslagit, föreskriva en skyldighet för samtliga kommuner att ge alla förskolebarn möjlighet att då dessa nått viss ålder få plats i förskola.

Såväl under remissbehandlingen av barnstugeutredningens förslag som i motioner, som väckts i anledning av propositionen, har anförts skäl för att förskolan i vart fall på sikt skulle bli obligatorisk. Enligt utskottets mening kan det otvivelaktigt finnas viss risk för att – om frivilliglinjen väljs – de barn som bäst behöver den stimulans som förskolan ger, inte kommer att omfattas av verksamheten. Utskottet har emellertid blivit övertygat om att det bör finnas goda möjligheter att genom aktiva insatser från kommunens sida bibringa även familjer, där insikt saknas om betydelsen av att låta barnet gå i förskola, förståelse för att verksamheten i förskolan är viktig för barnets utveckling. Med hänsyn till det anförda är utskottet inte för närvarande berett att förorda att en obligatorisk förskola införs eller att principbeslut fattas därom. Utskottet avstyrker därför motionen 1973:2042 (yrkandet 1) av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt avser frågan om förskolan skall vara obligatorisk, samt motionen 1973:2019 (yrkandet 2) av herr Helén m. fl. (fp), såvitt däri yrkas att principbeslut om obligatorisk förskola för sex- och femåringar skall fattas.

Utskottet tillstyrker – i enlighet med vad som föreslås i propositionen och motionen 1973:2019 (yrkandet 1) samt i överensstämmelse med vad som förordats i ett flertal andra motioner – att en ettårig allmän förskola införs fr. o. m. den 1 juli 1975, vilket innebär skyldighet för kommuner att anvisa alla barn plats i förskolan – daghem eller deltidsgroup – fr. o. m. höstterminen det år barnet fyller sex år. Det skall också ingå i kommunernas skyldigheter att i god tid innan barnet börjar i förskola informera föräldrarna om förskolans syfte, innehåll och arbetssätt.

Som närmare redovisas i ett följande avsnitt bör kommunerna åläggas att anta plan för förskoleverksamheten.

I fyra motioner – 1973:2011 (yrkandena 1 och 2) av herrar Henmark (fp) och Nelander (fp), 1973:2019 (yrkandet 9) av herr Helén m. fl. (fp), 1973:2040 (yrkandet 1 delvis och yrkandena 3 och 4) av herr Bohman m. fl. (m) samt 1973:2049 (yrkandet 2) av herr Åkerlind m. fl. (m) framställs yrkanden som med smärre inbördes avvikelser innefattar krav på att annan huvudman än kommun – exempelvis församlingar inom

svenska kyrkan, fria samfund och ideella organisationer – skall få driva förskolor som skulle utgöra likvärdiga alternativ till de kommunala förskolorna. De alternativa förskolorna skulle inräknas i de förskoleplaner som kommunerna skall göra upp. De skulle vidare medföra rätt till statsbidrag på samma grunder som de kommunala förskolorna.

Utskottet anser, att ett sådant system med alternativa förskolor, som föreslås i de åsyftade motionerna, skulle vara ägnat att motverka ett av huvudsyftena med den allmänna förskolan, nämligen att förhindra en uppdelning av barnen efter t. ex. föräldrarnas livsåskådning eller efter deras tillhörighet eller anknytning till viss organisation; som framhålls i propositionen har de ideella organisationernas förskoleverksamhet av naturliga skäl ofta en speciell inriktning. Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet motionerna samt tillstyrker förslaget i propositionen att den allmänna förskolan skall drivas av kommunerna och att kommunerna inte skall äga fullgöra sina skyldigheter i detta eller i annat avseende enligt förskolelagen genom att överlåta driften av förskoleverksamheten på annan huvudman.

Utskottets ställningstagande får till följd att yrkandet 3 i motionen 1973:2011, vilket avser prövningen av rätten till statsbidrag till nu existerande förskolor, inte påkallar något vidare uttalande.

Vad utskottet i det föregående anför om den förskoleverksamhet, som åläggs kommunerna enligt förskolelagen, innefattar inte något uttalande om möjligheterna för församlingar inom svenska kyrkan eller enskilda organisationer att bedriva verksamhet för förskolebarn. I anledning av motioner som syftar till att bevara de möjligheter, som nu finns att bedriva sådan verksamhet, får utskottet anföra följande. Den skyldighet som enligt förskolelagen kommer att åvila kommunerna att anordna viss förskoleverksamhet medför inte någon begränsning – vare sig då det gäller den tidsmässiga förläggningen eller i annat avseende – i fråga om rätten för församlingarna att inom ramen för den kompetens som församlingsstyrelselagen ger ordna kristen verksamhet bland barn i förskoleåldern. Nämda skyldigheter för kommunerna begränsar inte heller i något avseende rätten för andra trossamfund än svenska kyrkan eller för ideella organisationer att driva förskoleverksamhet. Med utgångspunkt i de överväganden som ligger bakom ställningstagandet för en allmän förskola är det emellertid viktigt att på det lokala planet en nära kontakt finns mellan kommunen och berörda församlingar och organisationer så att inte onödigtvis konkurrens uppstår mellan de olika formerna av verksamhet för förskolebarn, en konkurrens som skulle kunna skada verksamheten i dess helhet. Utskottet anser sig kunna utgå från att det hos alla huvudmän kommer att finnas en positiv vilja att i samverkan lösa de frågor som uppstår. Genom utskottets nu gjorda klarlägganden, som givetvis är av betydelse även för andra former av verksamhet för förskolebarn än som ovan nämnts, får följande motionsyrkanden anses tillgodosedda, nämligen yrkandet 1 i motionen 1973:2015 av herr Werner i Malmö m. fl. (m), yrkandet 11 i motionen 1973:2041 av herr Fälldin

m. fl. (c), yrkandet 4 i motionen 1973:2043 av fru Jonäng (c), yrkandet 3 i motionen 1973:2046 av fru Sundberg (m) och fru Mogård (m) samt yrkandet 1 i motionen 1973:2047 av herr Svensson i Kungälv m. fl. (s). Någon riksdagens åtgärd i anledning av dessa motionsyrkanden erfordras därför inte.

Eftersom de förslag, som framläggs i propositionen, i enlighet med det ovan anförda inte i något avseende inskränker den rätt som finns för föräldrar att fritt välja vilken verksamhet de önskar att deras förskolebarn skall delta i, är inte heller någon riksdagens åtgärd i anledning av yrkandet 4 i motionen 1973:2011 erforderlig. Yrkandet avstyrks därför.

I detta sammanhang behandlar utskottet även yrkandet 2 i ovan nämnda motion 1973:2015, i vilket föreslås att kommun skall äga rätt att inrymma kyrkliga alternativ inom den kommunala förskolan. Utskottet vill i anledning av yrkandet framhålla att kommunerna får stor frihet att inom ramen för de allmänna riktlinjer för förskoleverksamheten som dras upp i propositionen utforma verksamheten inom förskolan. Något hinder att i viss utsträckning låta verksamheten variera mellan olika förskolor inom samma kommun kommer därför inte att finnas. Vad särskilt angår möjligheterna att i förskoleverksamheten inrymma inslag av religiös natur hänvisar utskottet till framställningen i avsnittet om behandlingen i förskolan av etiska frågor och religionsfrågor m. m. (s. 26). Motionsyrkandet avstyrks.

I motionen 1973:2039 (yrkandet 2) av herr Björk i Gävle (c) och motionen 1973:2043 (yrkandet 5) tas upp frågan om ekonomiskt stöd till olika former av verksamhet för förskolebarn som bedrivs av samfund och organisationer. Utskottet vill i anledning härav framhålla att den omständigheten att kommun får skyldighet att driva viss i lagen preciserad förskoleverksamhet inte utgör hinder för kommunerna att – inom ramen för sin allmänna kompetens – stödja ideell verksamhet som drivs bland barn i förskoleåldern. Något riksdagens initiativ i anledning av motionsyrkandena är inte påkallat.

Ett i motionen 1973:2039 framställt yrkande (nr 1) om utredning av i vilken utsträckning frivilliga organisationer bedriver verksamhet för barn i åldersgruppen 3–6 år erfordrar med hänsyn till de överväganden som ligger bakom förslagen att bygga ut förskolan inte någon riksdagens åtgärd.

Barn med särskilda behov av stöd och stimulans

I propositionen framhålls att särskilt för handikappade barn, invandrarbarn och socialt isolerade barn förhållandena under förskoleåldern kan få avgörande betydelse för barnets hela framtid. Utskottet delar denna uppfattning och biträder Kungl. Maj:ts förslag att dessa barns behov prioriteras genom att barnen i princip får möjlighet att börja i förskola redan före sex års ålder. För att barnen skall kunna tillhandahållas förskoleplats är det nödvändigt att kommunerna bedriver uppsökande verksamhet. Tillsammans med hemmet kan förskolan medverka

till att barn som tillhör ifrågavarande grupper får det stöd och den stimulans som erfordras för deras utveckling.

Utskottet har inte något att erinra mot de uttalanden föredragande statsrådet i skilda avsnitt gör rörande förskoleverksamheten för barn med olika handikapp och för invandrarbarn. Utskottet delar också barnstugeutredningens och föredragande statsrådets uppfattning att förskolan i glesbygd måste anpassas med hänsyn till de lokala förhållandena.

Vissa frågor rörande skyldigheten att bedriva förskoleverksamhet

I 4 § andra stycket av propositionens förslag till förskolelag finns ett stadgande av innehåll att skolpliktiga barn, vilkas skolgång uppskjutits på grund av att de inte nått den mognad som fordras för att delta i undervisningen i grundskolan, skall beredas möjlighet att fortsätta förskolan ytterligare ett år. I motionen 1973:2046 (yrkandet 1) av fru Sundberg (m) och fru Mogård (m) begärs att nämnda lagrum skall utformas så att däri uttalas, att barnen skall beredas möjlighet att fortsätta i förskolan först om annan undervisning inte kan anordnas och skolstyrelsen anser det vara till barnens bästa. Motionärerna menar att förslaget i propositionen innebär att kommunerna mer eller mindre tvingas att lägga ner sina skolmognadsklasser och i stället låta icke skolmogna barn förlänga sin förskolevistelse.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att ifrågavarande grupp av barn i första hand bör gå i skolmognadsklass. Det är emellertid viktigt att, för kommuner där sådan klass inte ordnas, en förpliktelse finns att ge barnet möjlighet att gå kvar i den allmänna förskolan. En bestämmelse härom bör tas in i lagen. Att i lagen särskilt angiva, att barnen i första hand skall delta i skolmognadsklass, framstår inte som erforderligt. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

I 5 § förslaget till förskolelag regleras skyldigheten för kommun att anvisa plats i förskolan för barn med särskilda behov av stöd och stimulans. Det anges att plats "så långt möjligt" skall anvisas tidigare än enligt huvudregeln, dvs. från och med höstterminen det år då barnet fyller sex år. Vidare stadgas i 8 § i nämnda lagförslag att, om barn vistas på sjukhus, barnhem eller annan anstalt, huvudmannen för anstalten skall sörja för att barnet "så långt möjligt" får tillfälle att delta i verksamhet som motsvarar den som erbjuds i förskola. I motionen 1973:2041 (yrkandet 4) av herr Fälldin m. fl. (c) framställs ett yrkande som innebär att i envar av paragraferna orden "så långt möjligt" skall tas bort.

Det finns enligt utskottets mening anledning räkna med att kommunerna kommer att göra kraftfulla insatser för att tillgodose önskemålet att prioritera förskoleverksamheten för de eftersatta barngrupper, som här är aktuella. Även då det gäller barn som vistas på sjukhus, barnhem eller annan anstalt finns det anledning räkna med att huvudmännen kommer att göra ansträngningar för att söka tillgodose barnens behov av att få delta i verksamhet av förskolekaraktär. Med hänsyn till

det anförda anser utskottet att lagförslaget bör godtas i här aktuella delar. Motionsyrkandet avstyrks därför.

Såväl då det gäller den allmänna förskolan som skyldigheten för kommun att prioritera förskolan för vissa grupper används i förslaget till förskolelag uttrycket "anvisas plats" eller bönjningsform därav. I motionen 1973:2040 (yrkandet 1 delvis) av herr Bohman m. fl. (m) föreslås att nämnda uttryck skall ersättas av uttrycket "erbjudas plats" eller bönjningsform därav. I samma motion (yrkandet 2) förordas att den uppsökande verksamhet, som enligt propositionen (5 § förslaget till förskolelag) kommun skall bedriva för att ta reda på sådana barn som bör få plats i förskola innan de uppnått sexårsåldern, skall vara rådgivande och informerande och inte får utformas så att den upplevs som påtvingande och övertalande. Informationen bör även omfatta förskola som inte drivs av kommun. I motionen 1973:2049 (yrkandet 1) av herr Åkerlind m. fl. (m) framställs ett likartat yrkande.

Det är uppenbart att det blir en grannlaga uppgift att svara för den kontakt med föräldrarna som kommun enligt 6 § förslaget till förskolelag åläggs i syfte att barn som omfattas av den allmänna förskolan eller som före sexårsåldern bör få plats i förskolan skall utnyttja platsen. Mot bakgrund av att förskolan även framdeles föreslås bli frivillig får, i enlighet med de synpunkter som framförs i motionerna, kontakten med familjen naturligtvis inte ske på ett sådant sätt att det för denna kommer att framstå som ett tvång att utnyttja platsen i förskolan. Samtidigt måste dock med skärpa framhållas att utgångspunkten vid kontakt mellan företrädare för kommunen och familjen måste vara att främja barnets bästa. Det är därför viktigt att kontakten inte blir av endast formell natur utan den bör, som uttalas i propositionen, syfta till att hos föräldrarna skapa ökad förståelse för barnets situation och behov inför skolstarten. Vad nu sagts är naturligtvis tillämpligt även för den uppsökande verksamhet, som enligt 5 § andra stycket förslaget till förskolelag skall ske. I detta sammanhang bör nämnas att formerna för den uppsökande verksamheten skall utredas av en arbetsgrupp, som efter Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallats i juni i år, samt att socialstyrelsen bedriver försöksverksamhet på området. Med hänsyn till det anförda anser utskottet att den i propositionen valda formuleringen "anvisas plats" eller bönjningsform därav är att föredra i lagtexten framför den i motionen 1973:2040 förordade. Det finns inte heller i övrigt skäl till någon riksdagens åtgärd i anledning av de här behandlade motionsyrkandena. Utskottet avstyrker dessa.

Utbyggnaden av förskolan

Enligt 10 § förslaget till förskolelag skall i varje kommun finnas en av kommunfullmäktige antagen plan för förskoleverksamheten. I planen skall redovisas behovet av förskolor — dvs. daghem och deltidsgupper — familjedaghem och annan kompletterande förskoleverksamhet inom

kommunen samt i vilken utsträckning och på vilket sätt behovet skall tillgodoses. Planen skall avse en period av minst fem år.

Förslaget bygger på tanken att införandet av en allmän förskola för sexåringar inte får medföra att utbyggnaden av förskoleverksamheten för övriga åldersgrupper med förvärvsarbetande eller studerande föräldrar eftersätts. Det har inte ansetts möjligt att genom lagbestämmelser kräva att kommunerna skall tillgodose hela behovet av barntillsyn i daghem.

Utskottet biträder förslaget. Det krav på upprättande av planer för utbyggnaden av förskoleverksamheten som uppställs i lagen bör vara ägnat att åstadkomma kraftfulla insatser på området. Centrala bestämmelser om viss ambitionsnivå i utbyggnadstakten bör visserligen inte uppställas, men kommunernas planer bör redovisas till socialstyrelsen och där sammanställas så att det blir möjligt att fortlöpande få en samlad överblick av utbyggnadsnivån. Även detta står i överensstämmelse med vad som förordas i propositionen.

Eftersom utskottet således inte nu är berett tillstyrka, att – utöver vad som ligger i ställningstagandet till den allmänna förskolan – preciserade normer uppställs för kommunerna i fråga om utbyggnaden av förskolan, finner utskottet inte skäl biträda yrkandet 3 i motionen 1973:2019 av herr Helén m. fl. (fp), vari föreslås att riksdagen skall begära en utbyggnadsplan för förskoleverksamheten med en första etapp, som bör uppnås under 1970-talet, innefattande bl. a. allmän förskola för femåringar samt minst 50-procentig täckning av behovet av heltidsförskoleverksamhet för barn till förvärvsarbetande eller studerande föräldrar.

Av samma orsak avstyrker utskottet motionen 1973:2042 (yrkandet 11) av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt däri förordas att införandet av allmän förskola för sexåringar inte får medföra eftersättande av tillsynen eller standarden i fråga om andra grupper förskolebarn eller i fråga om utbyggnaden av fritidshem; utskottet har inte någon annan mening i sak än motionärerna, men eftersom dessa menar att den totala resursramen för förskoleverksamhet skall garanteras genom beslut av riksdagen skulle ett bifall till yrkandet förutsätta preciserade ålägganden för kommunerna, något som utskottet inte kunnat biträda enligt det ovan anförda. Den omständigheten att motionärerna i yrkandet även innefattar frågan om utbyggnaden av fritidshemsverksamheten påverkar inte den här gjorda bedömningen.

I anslutning till det sist sagda och med anledning av motionen 1973:2041 (yrkandet 9) av herr Fälldin m. fl. (c), vari yrkas att Kungl. Maj:t skall ta initiativ till att barn på låg- och mellanstadiet skall kunna erbjudas en meningsfull fritidsaktivitet, får utskottet framhålla att frågan om såväl fritidshemsverksamheten som annan organiserad fritidsverksamhet för barn i dessa åldrar utreds av barnstugeutredningen, som nästa år beräknas komma att avge sitt förslag i anledning av detta utredningsarbete. Utskottet, som vill understryka vikten av att sedan utredningsarbetet avslutats förslag snarast föreläggs riksdagen, avstyrker

under hänvisning till det anförda motionsyrkandet.

I detta sammanhang tar utskottet även upp ett yrkande i motionen 1973:2042 (yrkandet 2), som avser utbyggnaden av den allmänna förskolan.

I 14 § förslaget till förskolelag finns en bestämmelse om att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, socialstyrelsen får meddela undantag från skyldigheten att bedriva förskoleverksamhet.

Motionärerna menar, att genom dispensregeln i praktiken fri lejd ges åt kommuner, vilka medvetet "prioriterat ned" förskolan och som därför inte kan erbjuda förskoleplats åt alla sexåringar fr. o. m. hösten 1975. De vill att – som en förutsättning för dispens enligt nämnda bestämmelse – kommunen skall åläggas att senast under år 1975 inkomma med underbyggda planer för utbyggnadens fullföljande.

Enligt utskottets mening är det självklart att i sådana dispensärenden, som här är i fråga, kommunen måste lämna en fullständig redovisning för planerna för utbyggnaden av den allmänna förskolan. Eftersom samtliga kommuner enligt bestämmelserna i den ovan redovisade 10 § i förslaget till förskolelag skall upprätta planer som omfattar förskoleverksamheten i dess helhet finns det också anledning utgå från att kommunerna kommer att kunna tillgodose detta krav. Härvidlag bör framhållas att planen enligt 10 § skall avse en tidsperiod av minst fem år – den första planen för varje kommun skall således avse i vart fall tiden till den 1 juli 1980 – medan dispens från kravet på allmän förskola bör få meddelas endast fram till den 1 juli 1978. På grund av det anförda kommer enligt utskottets mening syftet med motionsyrkandet att tillgodoses utan något riksdagens initiativ. Utskottet avstyrker yrkandet.

I motionen 1973:2019 (yrkandet 4) och motionen 1973:2042 (yrkandet 3) tas upp frågan om utbyggnaden av förskoleverksamheten i samband med ny bostadsbebyggelse. Barnstugeutredningen har föreslagit två styrmedel, nämligen skyldighet för kommun dels att reservera mark för förskoleändamål i samband med all planläggning av mark för bebyggelse, dels att helt tillgodose behovet av förskoleplatser i nya bostadsområden med minst 200 lägenheter. Dessa förslag har inte lagts fram i propositionen. Som skäl härför anføres bl. a. att av kommunens ställning som huvudman för den fysiska planeringen följer att den skall tillse att mark reserveras för skilda behov, bl. a. förskolans, som skall tillgodoses inom kommunen, samt att det får bli kommunerna själva som inom ramen för tillgängliga resurser gör de nödvändiga avvägningarna av förskolebehovet mellan äldre och nya bostadsområden. På grund av dessa och övriga i propositionen anförda skäl (prop. s. 72) avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Lokal och central förvaltning

Barnstugeutredningen har föreslagit att den lokala förvaltningen av förskolan även i fortsättningen skall handhas av barnavårdsnämnd eller social centralnämnd och att i konsekvens härmed socialstyrelsen skall vara central tillsynsmyndighet. Bland remissinstanserna har förslaget mötts av delade meningar. Flertalet har anslutit sig till utredningens förslag. Bl. a. skolöverstyrelsen, TCO och olika lärarorganisationer har dock förordat att förskolan skall förvaltas av skolstyrelsen respektive skolöverstyrelsen. Förslaget i propositionen innebär en principiell anslutning till barnstugeutredningens ställningstagande. I motionen 1973:2019 (yrkandet 7) av herr Helén m. fl. (fp) förordas det under remissbehandlingen framförda alternativet i fråga om den centrala förvaltningen. I konsekvens härmed föreslås också i motionen (yrkandet 8) att den lokala förvaltningen skall handhas av skolstyrelsen med rätt för kommun att tills vidare besluta att annat organ skall svara för ledningen av förskolan. I motionen 1973:2045 av herr Nordstrandh m. fl. (m) föreslås den lösningen, att den centrala tillsynen över den allmänna förskolan för sexåringar skall utövas av skolöverstyrelsen.

Utskottets överväganden i här aktuella avseenden har lett till att utskottet stannat för att tillstyrka det förslag, som lagts fram i propositionen. Avgörande för detta ställningstagande har främst varit att, som utvecklas i propositionen (s. 87), inriktningen av insatserna rörande förskoleverksamheten gör att förskolan i ett utbyggnadsskede får en särskilt påtaglig förankring i familje- och socialpolitiken. I sammanhanget är särskilt att beakta att den allmänna förskolan för sexåringar visserligen utgör ett mycket väsentligt moment i den aktuella reformen men att förskolans verksamhet inte är avgränsad till sexåringarna, utan omfattar hela den verksamhet som bedrivs för barn fr. o. m. sex månaders ålder. En uppdelning av den centrala tillsynen kan inte anses lämplig bl. a. med hänsyn till att sexåringar som deltar i den allmänna förskolan i vissa fall skall ingå i deltidsgupper och i andra fall i daghemsverksamhet. I enlighet med det sagda förordar utskottet – med avstyrkande av motionsyrkandena – att förskolan förvaltas av barnavårdsnämnd eller social centralnämnd och att socialstyrelsen fungerar som central tillsynsmyndighet på förskolans område. Länsstyrelsen bör liksom nu vara regional tillsynsmyndighet. Lagtexten (9 § förskolelagen) bör, som föreslagits i propositionen, utformas så att kommun skall kunna besluta att annat kommunalt organ i stället för barnavårdsnämnden skall utöva ledningen av förskoleverksamheten. Härigenom öppnas möjlighet att inrätta exempelvis en separat förskolenämnd.

Utskottet biträder vad föredragande statsrådet anför i propositionen (s. 88–89) om tillsynsmyndighetens tre basfunktioner – pedagogiskt utvecklingsarbete, socialt utvecklingsarbete samt utbyggnads- och lokalplanering.

I enlighet med vad som föreslås av Kungl. Maj:t bör ett centralt samarbetsorgan – förskoledelegation – inrättas med en rådgivande

funktion i förhållande till socialstyrelsen och skolöverstyrelsen, som även framdeles kommer att ha viktiga funktioner på förskolans område. I delegationen bör beredas frågor som rör förskolan och dess framtida inriktning.

Eftersom det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utse ledamöterna i delegationen och då utskottet utgår från att denna får en allsidig sammansättning, avstyrker utskottet motionen 1973:2043 (yrkandet 3) av fru Jonäng (c), såvitt däri föreslås att de kristna samfunden eller religionspedagogisk expertis skall få representation i förskoledelegationen.

I motionen 1973:2041 (yrkandet 8) av herr Fäldin m. fl. (c) hemställs att riksdagen skall begära att socialstyrelsen och skolöverstyrelsen ges i uppdrag att i samarbete med Svenska kommunförbundet utarbeta anvisningar för samverkansformer mellan de sociala och pedagogiska sektorerna på det lokala planet.

Frågan om formerna för ett sådant samarbete, som förordas i motionen och som utskottet också anser i hög grad önskvärt, får i främsta rummet lösas på det kommunala planet och på grundval av de lokala förutsättningarna. Detta hindrar dock inte att förskoledelegationen, om den finner det lämpligt, kan ta upp frågan för närmare prövning. Det får också anses ligga inom ramen för tillsynsmyndighetens uppgifter att genom information och vägledning verka för att erforderligt samarbete kommer till stånd på det lokala planet. Något riksdagens initiativ i ämnet är inte påkallat. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

Förskoleverksamhetens innehåll och organisation

Frihet för kommunerna att utforma förskoleverksamheten

Helt i överensstämmelse med vad barnstugeutredningen förordat har i förslaget till förskolelag upptagits endast de grundläggande reglerna om förskoleverksamheten. Utskottet anser att den gjorda avgränsningen av frågor som bör regleras i lagen är lämpligt avvägd. Inom ramen för de bestämmelser om bl. a. förskoleverksamhetens syfte och organisation, som meddelas i lagen eller tillämpningsföreskrifter till denna och som får sitt närmare innehåll genom det material som presenterats av utredningen och i propositionen, får kommunerna stor frihet att utforma verksamheten. Detta innebär bl. a. att det överlämnas till kommunerna att själva ta ställning till många av de frågor som aktualiserats av barnstugeutredningen eller under remissbehandlingen av utredningens betänkande. Som en följd härav blir den centrala tillsynsmyndighetens vägledande information av största betydelse för kommunerna. Sådan information skall enligt 13 § andra stycket förslaget till förskolelag utfärdas av socialstyrelsen. Den vägledande informationen bör bli av särskilt värde i den mån den kan grundas på utvärderingar som gjorts av den omfattande försöksverksamhet som nu pågår på förskoleområdet. Vad som anförs i propositionen ger enligt utskottets mening stöd för antagande att det kommer att vara en strävan från socialstyrelsens sida att så snart som möjligt omsätta

försöksresultaten i riktlinjer för kommunernas handhavande av förskoleverksamheten.

Av det sagda följer att ett i motionen 1973:2019 (yrkandet 5 a) av herr Helén m. fl. (fp) framställt krav om "större" rörelsefrihet för kommunerna beträffande förskolans utformning -- vilket krav dels inte närmare preciserats i motionen, dels synes stå i viss motsättning till yrkandet 5 b, där krav på en stadgemässig reglering av personalfrågorna framställs -- inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionen 1973:1329 av fru Söder m. fl. (c, fp) framförs ett yrkande som syftar till att den efter Kungl. Maj:ts bemyndigande år 1972 tillsatta utredningen (U 1972:06) om skolan, staten och kommunerna (SSK) -- vilken har i uppdrag att utreda ansvarsfördelningen mellan stat och kommun i fråga om grundskolan och gymnasieskolan -- genom tilläggsdirektiv skall få i uppdrag att uppmärksamma motsvarande ansvarsfördelning på förskoleområdet. Eftersom utskottet funnit den i propositionen föreslagna ansvarsfördelningen på förskoleområdet lämpligt avvägd, finns inte anledning att ytterligare utreda frågan. Utskottet avstyrker därför motionen.

I det följande tar utskottet i detta avsnitt upp vissa frågor, som väckts i anledning av propositionen. Flertalet av frågorna är inte av den art, att de i och för sig påkallar något ställningstagande från riksdagens sida.

Föräldrasamarbete

I motionen 1973:2049 (yrkandet 5) av herr Åkerlind m. fl. (m) framställs ett yrkande om att förskolan skall ha ett gott samarbete med barnens föräldrar så att konflikter undviks.

I propositionen (s. 75) framförs synpunkter som innebär en klart positiv syn på behovet av ett gott samarbete mellan föräldrarna och personalen i förskolan. Det är enligt utskottets mening viktigt att formerna för lämpliga samsarbetsmöjligheter närmare kartläggs. Med hänsyn till den försöksverksamhet, som socialstyrelsen bedriver och som innefattar bl. a. frågan om föräldrasamarbetet, är någon riksdagens åtgärd i anledning av motionsyrkandet inte erforderlig.

Samverkan mellan förskolan och grundskolans lågstadium m. m.

I motionen 1973:733 av herr Wikström m. fl. (fp) begärs försöksverksamhet med samverkan mellan förskola och lågstadium.

I motionen 1973:2041 (yrkandena 2 och 3) av herr Fäldin m. fl. (c) begärs att riksdagen snarast möjligt skall beredas tillfälle att ta ställning till förslag om allmänna målsättningar för den fortsatta förskoleverksamheten samt att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande förskoleverksamhetens framtida utveckling i innehållsmässigt och organisatoriskt avseende. En väsentlig fråga avseende målsättningen för förskolan är spörsmålet om förskoleverksamhetens anknytning till och inverkan på lågstadiets arbetsformer och på

vilket sätt detta skall förverkligas. Det framhålls vidare att det måste vara angeläget att låta lågstadiet anpassas till förskolan.

I motionen 1973:2044 av herr Lidgard (m) hemställs — i förening med yrkande om avslag på propositionen, vilken fråga behandlats i inledningen till betänkandet (s. 13) — att Kungl. Maj:t under år 1974 förelägger riksdagen förslag om sådan ändring av skollagen (1962:319) att den föreslagna deltidsgruppverksamheten införlivas med grundskolans lågstadium.

Barnstugeutredningen har i sitt betänkande ingående behandlat frågan om vilket ämnesinnehåll och kunskapsstoff som bör förmedlas till barnen. I särskilda ämnesbilagor till betänkandet beskrivs hur t. ex. språklig träning, social omvärldsorientering, grundläggande begreppsbildning i matematik och naturvetenskaplig begreppsbildning kan bearbetas på förskolenivå. Föredragande statsrådet anför att med utgångspunkt i det material utredningen har presenterat samt de synpunkter, som kommit fram under remissbehandlingen och under den försöksverksamhet som socialstyrelsen bedriver, socialstyrelsen i samarbete med skolöverstyrelsen bör utarbeta en arbetsplan som pedagogisk vägledning för förskolepersonalen och för dem i kommunen som har att befatta sig med förskolefrågor. I propositionen framhålls också att det är angeläget att socialstyrelsen — liksom skolöverstyrelsen inom sitt område — bedriver fortsatt utvecklingsarbete på detta område. Det anføres att det bör ankomma på den centrala tillsynsmyndigheten att mera i detalj ta ställning till verksamhetens innehåll i förskolan.

I direktiven för den av socialstyrelsen bedrivna försöksverksamheten inom förskoleområdet framhålls när det gäller utformningen av en vägledande arbetsplan att språkträning, matematisk begreppsbildning och naturkunskap är angelägna områden. Socialstyrelsen har angivit att den avser att fastställa och söka förverkliga en preciserad pedagogisk målsättning och ett konkret arbetsprogram för förskolan och att därvid även förutsättningar kan skapas för en naturlig övergång mellan förskola och grundskola.

Frågan om hur långtgående integreringen mellan den allmänna förskolan och grundskolans lågstadium skall göras har naturligtvis inte nått sin slutliga lösning genom den reform som läggs fram i propositionen och som utskottet tillstyrker. De förslag rörande förskolans inre arbete, som innefattas i barnstugeutredningens betänkande, är emellertid av så ingripande karaktär, att socialutskottet anser det vara väsentligt att tillsynsmyndigheten och huvudmännen för förskoleverksamheten under i vart fall de närmaste åren får möjlighet att på grundval av nämnda betänkande och med stöd av de beslut, som propositionen leder fram till, söka finna lämpliga former för det praktiska förskolearbetet utan att oroas av övergripande utredningar, som har till syfte att omedelbart ompröva de ställningstaganden som görs i förevarande sammanhang. En annan sak är att det är betydelsefullt att den pågående försöksverksamheten på förskoleområdet fortsätter liksom det utredningsarbete, som innevarande är påbörjats av en särskild arbetsgrupp med vissa uppgifter

som anknyter till försöksverksamheten. Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Behandlingen i förskolan av etiska frågor och religionsfrågor m. m.

I flera motioner framställs yrkanden, som avser behandlingen av etiska frågor och religionsfrågor m. m. i förskolan.

I motionen 1973:2043 (yrkandet 1) av fru Jonäng (c) begärs att metodiska anvisningar för behandling av religiösa frågor i förskolan utarbetas i samråd med religionspedagogisk och religionspsykologisk expertis och i motionen 1973:2047 (yrkandet 3) av herr Svensson i Kungälv m. fl. (s) krävs att det i omvärldsorienteringen skall ingå även en orientering om det religiösa kulturmönstret. I motionen 1973:2049 (yrkandena 3 och 4) av herr Åkerlind m. fl. (m) förordas att den kommunala förskolan skall ha en öppen och fördomsfri inställning till religionen och att den religiösa begreppsbildningen ägnas uppmärksamhet i verksamheten samt att etiska frågor skall ägnas stor uppmärksamhet vid utformandet av förskolans verksamhetsformer. Slutligen yrkas i motionen 1973:2050 av fru Åsbrink (s) att av de anvisningar och riktlinjer som kommer att utarbetas för förskolan klart och tydligt skall framgå förskolans uppgift att med positiv objektivitet bibringa barnen insikt i och respekt för de religiösa livsmönstren.

Barnstugeutredningen har då det gäller etiska frågor och religionsfrågor sammanfattningsvis betonat, att vad förskolan bör inrikta sig på är att ge barnen förutsättningar att på sikt själva fatta sina beslut i frågor om religiösa och andra värderingar och att barnen skall ges dessa förutsättningar genom att den vuxne skall försöka möta barnen i deras frågor. Utredningen har vidare betonat att personal och föräldrar bör fortlöpande samarbeta och stödja varandra i uppgiften att behandla barns frågor kring livsåskådningsproblem. Utredningen har framhållit att det är viktigt att barn slipper uppleva normkonflikter men att barnen samtidigt får uppleva att det finns olika uppfattningar, som respekteras av de vuxna inbördes.

Ärkebiskopen har i sitt remissyttrande anfört att den grundsyn på förskolans behandling av etiska frågor och religion som utredningen givit uttryck för kan och bör uppfattas som gemensam och riktningsgivande för människor med olika inställning i livsåskådningsfrågor samt betonat att grundläggande för förskolans behandling av dessa frågor måste vara en fördomsfri hållning gentemot religion och den andliga verkligheten.

Socialutskottet förutsätter att inom förskolan utrymme kommer att finnas för behandling av livsåskådningsfrågor för att positivt möta barnens intresse för dylika frågor. Hos många föräldrar finns otvivelaktigt farhågor för att personalen vid behandlingen av sådana frågor kan komma att på barnen överföra ensidiga värderingar. Utskottet vill betona vikten av att personalen uppmärksammas på riskerna för att så sker. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att i ett inom barnstugeutredningen upprättat förslag till utbildningsplan som används för för-

söksutbildning av barnskötare till förskollärare anges att studierna i livsåskådningsfrågor skall syfta till att bl. a. stimulera till diskussion omkring det pluralistiska samhällets olika och gemensamma värderingar samt till respekt för olika livsåskådningar och generositet gentemot andras uppfattningar samt till att med anknytning till socialpsykologi, religionspsykologi och andra relevanta moment inom psykologin ge de studerande kunskapsmässig och personlighetsmässig beredskap att sakligt och ärligt och med lyhördhet och öppenhet möta barnens spontana intresse för livsfrågor, religiösa beteenden och traditioner. De mål som sålunda angivits för viss personalutbildning bör efter utvärdering kunna bli vägledande även för behandlingen av livsåskådningsfrågor och angränsande frågor inom förskoleverksamheten. Vad angår innehållet i omvärldsorienteringen framstår det som naturligt att som ett moment i denna orientering bl. a. de stora religiösa högtiderna ägnas uppmärksamhet. Med hänsyn till det anförda och till det samarbete mellan personal och föräldrar som både barnstugeutredningen och föredragande statsrådet förutsatt skall äga rum kring livsåskådningsproblem -- ett samarbete som föredragande statsrådet även förutsatt när det gäller behandlingen av etiska spörsmål -- anser utskottet något riksdagens initiativ i anledning av motionsyrkandena inte erforderligt.

Gruppstorlek m. m. i förskolan

Barnstugeutredningen har föreslagit att förskolans daghemsverksamhet i allmänhet organiseras i småbarnsavdelningar och syskongrupper på följande sätt. Småbarnsavdelning bör omfatta barn från ca sex månaders ålder och upp till omkring två och ett halvt år. Avdelningen bör bestå av två grupper, där de yngsta barnen bildar en egen grupp (om 4 barn) medan de småbarn som lärt sig gå bildar en andra grupp (om 6--8 barn) inom avdelningen. Småbarnsavdelning föreslås omfatta sammanlagt högst 12 inskrivna barn. Syskongrupper föreslås omfatta högst 20 inskrivna barn i åldern två och ett halvt år och upp till skolåldern.

Som närmare redovisas i propositionen (s. 44--45 och 78) har förslagen om barngruppernas storlek väckt delade meningar bland remissinstanserna. Utredningens förslag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser. Flera instanser som yttrat sig har förordat mindre grupper i synnerhet när det gäller syskongrupperna.

Även i flera motionsyrkanden förordas en minskning av gruppstorleken.

I motionen 1973:2019 (yrkandet 6) av herr Helén m. fl. (fp) och motionen 1973:2041 (yrkandet 5) av herr Fälldin m. fl. (c) framställs sålunda yrkanden som syftar till att syskongrupp skall omfatta högst 15 barn med viss möjlighet till överinskrivning i vart fall under en övergångstid. I motionen 1973:2042 (yrkandet 10) av herr Hermansson m. fl. (vpk) begärs att den maximala gruppstorleken bestäms till (4+6) 10 barn i småbarnsavdelningarna och 15 barn i syskongrupperna.

Enligt utskottets mening bör riksdagen inte fatta beslut om vilket tal som bör ange den maximala storleken av de olika daghemsgrupperna. Det bör i stället, som förordas i propositionen, ankomma på tillsynsmyndigheten att på grundval av utredningens förslag, remissyttrandena och erfarenheterna från pågående försöksverksamhet utarbeta vägledning till kommunerna i den här behandlade frågan. Därvid bör också de synpunkter beaktas som anförts av föredragande statsrådet i propositionen (s. 78). Det sagda innebär att utskottet avstyrker motionsyrkandena.

Även i ett annat yrkande i motionen 1973:2041 (yrkandet 6) tas upp frågan om gruppstorleken i förskolan. Motionärerna vill att, då integration av barn med särskilda behov påkallar detta, antalet barn i förskolegrupp – i daghem eller deltidsförskola – skall sättas ned eller personalförstärkning ske på annat sätt. Vad som sålunda förordas i motionen står helt i överensstämmelse med det synsätt som enligt utskottets mening bör vara avgörande vid bestämmandet av gruppstorleken, antingen detta gäller den ena eller andra formen av förskola. Motionsyrkandet påkallar inte någon riksdagens åtgärd.

Då det i övrigt gäller organisationen av deltidsförskolan får man räkna med att platsbehovet i allmänhet får täckas genom det system med särskilda deltidsgupper som nu finns. Som framhålls i propositionen torde en organisation med två tretimmarsgrupper per dag i samma lokal och med samma lärare vara det bästa sättet att utnyttja tillgängliga resurser. En lokalmässig anknytning med daghemmen kan dock i många fall innebära organisatoriska och ekonomiska fördelar.

I motionen 1973:2046 (yrkandet 2) av fru Sundberg (m) och fru Mogård (m) begärs ett tillägg till 2 § andra stycket förslaget till förskolelag av innehåll att barn som vistas i daghem skall fr. o. m. höstterminen det år då barnet fyller sex år ges möjlighet att delta i deltidsgrupp om föräldrar eller vårdare framställer önskemål härom.

Någon skillnad i den pedagogiska verksamhet som skall bedrivas i daghem och deltidsgrupp föreligger inte. Det finns därför anledning räkna med att förskoleverksamheten för äldre elever i syskongrupp i daghem kommer att få i huvudsak samma innehåll som verksamheten för elever i deltidsgrupp. Med hänsyn härtill och då något hinder inte finns att efter prövning i det enskilda fallet låta en elev som vistas i daghem delta i deltidsgrupp, avstyrker utskottet motionsyrkandet.

I anslutning till det anförda tar utskottet också upp vissa frågor som avser familjedaghemsverksamheten.

Familjedaghemmen kommer också fortsättningsvis att ha stor betydelse. Detta gäller framför allt i glesbygder och orter med ett otillräckligt underlag för ett permanent daghem samt i nya bostadsområden med ett stort men övergående behov av heldagsplatser. Det är mot bakgrund av det anförda angeläget att på olika sätt stärka familjedaghemsverksamheten. Detta kan ske bl. a. genom ett ökat samarbete med förskolan. Exempelvis kan, som framhålls i propositionen, ett sådant samarbete innebära att dagbarnvårdarna genom återkommande besök får ta del av

arbetssättet i förskolan och att dagbarnen får möjlighet att delta i viss gruppverksamhet och på så sätt får kontakt med flera barn och vuxna.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet någon riksdagens åtgärd inte erforderlig i anledning av yrkandet 10 i motionen 1973:2041, vilket syftar till en kvalitetshöjning av familjedaghemmen.

Utskottet vill slutligen här påpeka, att den allmänna förskolan även avser barn, som vistas i familjedaghem.

Vissa personalfrågor

Barnstugeutredningen har räknat med att det i småbarnsavdelningarna skall finnas två anställda för fem barn och i syskongrupper en anställd för knappt fem barn. Utredningen har föreslagit att det i deltidsgруппerna skall finnas en förskollärare för varje grupp och att man vidare bör sträva efter att successivt förstärka personalen med en medhjälpare. Utredningen har inte föreslagit några särskilda bindande föreskrifter om personalen vid förskolorna utan utgått från att kommunerna successivt skall komma att förstärka personaltätheten i den takt resurserna medger.

I motionen 1973:2019 (yrkandet 5 b) av herr Helén m. fl. (fp) begärs, som tidigare angivits (s. 24), att personalfrågorna skall regleras i en särskild förskolestadga. Som motivering till yrkandet anför motionärerna att de anser det nödvändigt att vissa centrala kvalitetskrav och bestämmelser om personaltäthet fastläggs i en sådan författning.

Eftersom höga krav måste ställas på förskoleverksamheten är det viktigt att kommunerna ägnar stor uppmärksamhet åt de i yrkandet angivna frågorna. Utskottet vill i sammanhanget framhålla vikten av att även manlig personal anställs vid förskolorna. Mot bakgrund av att utskottet – i enlighet med vad i detta avsnitt inledningsvis anförts – anser att kommunerna inte bör bindas av detaljerade föreskrifter, som fastslagits av statsmakterna, avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Som en följd av det anförda avstyrker utskottet också motionen 1973:2042 (yrkandet 8) av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt däri hemställs att personaltätheten vid småbarnsavdelningarna och i syskongrupper skall föreskrivas vara den som barnstugeutredningen föreslagit. I anslutning härtil bör framhållas att det är angeläget, att tillgängliga personalresurser i första hand används för att bygga ut förskolan och för att genomföra personalförstärkningar i de fall förskolorna tar emot flera barn som kräver särskilda insatser från personalens sida. Den av utredningen föreslagna personaltätheten i daghemmen får förverkligas i den takt ekonomiska resurser och tillgången till personal gör detta möjligt.

Utskottet vill understryka, att i utbyggnadsskedet för förskolan personalbehovsberäkningar och initiativ för att i samråd med skolöverstyrelsen tillgodose personalbehovet måste vara en angelägen uppgift för socialstyrelsen som central tillsynsmyndighet. Genom att, som ovan angetts, kommunernas planer för förskoleverksamheten skall redovisas till socialstyrelsen och där sammanställas till en samlad redovisning för

hela riket bör en fast grund skapas för en fortsatt personalplanering. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet motionen 1973:2041 (yrkandet 7) av herr Fäldin m. fl. (c), såvitt däri behandlas frågan om en plan för förbättring av personalresurserna.

Eftersom det enligt tilläggsdirektiv år 1970 ingår i barnstugeutredningens uppdrag att utreda frågan om fortbildningen av den personal som är sysselsatt inom barnstugeverksamheten, är ett i motionen 1973:2042 (yrkandet 7) framställt yrkande om riktlinjer för fortbildningen av nämnda personal redan tillgodosett. Utskottet avstyrker därför yrkandet. Upplysas kan att på initiativ av utredningen försöksutbildning har startats avseende utbildning av personal vid barnstugeverksamheten till barnskötare och av anställda barnskötare till förskollärare.

I samma motion, 1973:2042 (yrkandet 6), begärs också att ett förslag av barnstugeutredningen om särskilda pedagogiska konsulter, som skulle svara för rådgivningen på det lokala planet, skall genomföras.

I enlighet med vad som anförs i propositionen torde förslaget kunna genomföras först på relativt lång sikt. De nuvarande barntillsynskonsulterna torde emellertid kunna avlastas en del av deras administrativa uppgifter så att de får möjlighet att mera aktivt ägna sig åt bl. a. det pedagogiska arbetet i förskolan. Med hänsyn härtill och då utformningen av den pedagogiska ledningen för förskoleverksamheten skall omfattas av den fortsatta försöksverksamhet som socialstyrelsen i juni i år fått i uppdrag att bedriva, bör motionsyrkandet inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionen 1973:2043 (yrkandet 2) av fru Jonäng (c) begärs att religionspedagogisk expertis skall knytas till barnstugeutredningen för dess fortsatta arbete med personalutbildning och i motionen 1973:2047 (yrkandet 2) av herr Svensson i Kungälv m. fl. (s) begärs att livsåskådningsfrågor skall beredas plats i förskollärarytbildningen efter i stort sett samma normer som nu sker i försöksutbildningen av barnskötare till förskollärare.

Utskottet har inhämtat att barnstugeutredningen för sitt arbete beträffande grundutbildning och fortbildning för förskolans personal knutit till sig en grupp ämnesexperter, i vilken grupp ingår bl. a. en lektor i religionskunskap vid gymnasieskola, för beredning av frågor om hur livsåskådningsfrågor skall beaktas i personalutbildningen. Det ovan redovisade yrkandet i motionen 1973:2043 är således numera tillgodosett.

I ett förslag till utbildningsplan för en 42-veckors kurs för försöksutbildning av barnskötare till förskollärare, vilket barnstugeutredningen upprättat sommaren 1973 och vilket oförändrat används av skolöverstyrelsen för två kurser för sådan försöksutbildning, som påbörjats innevarande höst, ingår bl. a. ett undervisningsblock i livsåskådningsfrågor om 40 timmar. I ett tidigare avsnitt (s. 26) har återgivits vad i utbildningsplanen sägs om syftet med studierna.

Resultatet av försöksutbildningen blir självfallet av stor betydelse för

barnstugeutredningens överväganden rörande vilket innehåll som skall ges utbildningsplanerna för förskolläro-utbildningen. Med hänsyn härtill erfordrar enligt utskottets mening motionen 1973:2047 inte någon riksdagens åtgärd.

Förskolans lokaler och utomhusmiljö

Tomtstorlek

I motionen 1973:2042 (yrkandet 4) av herr Hermansson m. fl. (vpk) yrkas att normer skall utfärdas, innebärande att för nya förskoleinstitutioner en minimi-tyta av 80 m² per plats och en absolut minimistorlek av 5 000 m² skall krävas.

Socialstyrelsens nuvarande rekommendation för tomtstorlek är 50 m² per plats. Barnstugeutredningen har föreslagit som ett minimum en tomtstorlek på 50 m² per plats i daghem men anser att en tomt-tyta på uppemot 80 m² är mer tillfredsställande.

I överensstämmelse med utskottets i det föregående gjorda ställnings-taganden rörande regleringen av kommunernas förskoleverksamhet kan utskottet inte biträda motionsförslaget. Utskottet vill dock uttala att barnstugeutredningens förslag om 80 m² per plats bör kunna tjäna som riktmärke för tomtstorleken.

Förbättring av standarden hos nuvarande institutioner

Vissa krav på barnstugeverksamheten har angivits i socialstyrelsens Råd och anvisningar nr 184 av december 1965 "Kommunerna och barnstugorna".

I ovannämnda motion, 1973:2042 (yrkandet 5) av herr Hermansson m. fl. (vpk), begärs också att en allmän översyn av befintliga institutioner sker med avsikt att kvalitativt och kvantitativt förbättra standarden, där denna understiger normerna.

Enligt de år 1971 utfärdade riktlinjerna för försöksverksamheten i socialstyrelsens regi skall denna omfatta bl. a. prövning och anpassning av barnstugeutredningens förslag med bl. a. syskongrupper i befintliga lokaler och därvid skall beaktas vilka eventuella ändringar av befintliga lokaler som är nödvändiga för att genomföra de nya förslagen. Vidare skall ingå försök som skall belysa den yttre och inre miljöns effekt på barnen. Försöksverksamheten skall - som påpekats i det föregående - utgöra underlag för socialstyrelsens vägledande information till kommunerna. I den mån man därvid får anledning ställa andra krav på förskolelokaler och utrustning m. m. åligger det tillsynsmyndigheterna - länsstyrelserna och socialstyrelsen - att verka för att kraven efterlevs. Mot denna bakgrund erfordras enligt utskottets mening inte någon riksdagens åtgärd i anledning av motionsyrkandet. Detta avstyrks.

Ritningsgranskning

I motionen 1973:2040 (yrkandet 5) av herr Bohman m. fl. (m) begärs att riksdagen skall uttala att kommunerna skall vara ritningsgranskningsmyndighet för förskolelokaler.

Enligt kungörelsen (1966:173) om statsbidrag till barnstugor skall ansökan om anordningsbidrag inges till socialstyrelsen, vilken beviljar detta stöd, samt vara åtföljd av bl. a. ritningar. Ritningsgranskningen ombesörjs av nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader, som därvid biträds av sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri).

Barnstugeutredningen har föreslagit att nya råd och anvisningar för förskolans byggnader och tomter skall utarbetas inom socialstyrelsen i samarbete med bostadsstyrelsen, statens planverk, Svenska kommunförbundet och andra sakkunniga och att dessa nya råd och anvisningar bör innehålla normer i form av krav och rekommendationer för en kommunal bedömning av inlämnade byggnadsärenden. Utredningen anser det väsentligt att den granskning som skall ligga till grund för beviljande av statsbidrag förenklas i förhållande till vad som gäller och föreslår därför att granskningen i framtiden läggs på den kommunala byggnadsnämnden.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att ansvaret för den byggnadstekniska utformningen av förskolans lokaler skall vila på kommunen. Socialstyrelsens granskning bör således begränsas till att avse en prövning huruvida de krav på minimiytor, som erfordras för statsbidrag, är uppfyllda. Det sagda står naturligtvis inte i motsättning till att de centrala myndigheterna även framdeles bör tillgodose kommunernas behov av råd i samband med anordnande av nya förskolor.

Utskottet tillstyrker således motionen 1973:2040 i här aktuell del.

Statsbidrag

Enligt kungörelsen (1966:173) om statsbidrag till barnstugor kan den som anordnar eller driver barnstuga erhålla anordningsbidrag och driftbidrag.

Statsbidragsbestämmelserna innebär beträffande daghemsplatser och lekskoleplatser att anordningsbidrag och driftbidrag utgår för daghemsplatser samt i viss utsträckning för lekskoleplatser i barnstuga som omfattar både daghemsverksamhet och lekskoleverksamhet. Däremot utgår inte anordningsbidrag och driftbidrag för anläggning där enbart lekskoleverksamhet bedrivs.

I propositionen anförs att frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun när det gäller förskoleverksamheten har direkt samband med det uppdrag som lämnats till den med stöd av ett Kungl. Maj:ts bemyndigande år 1971 tillsatta kommunalekonomiska utredningen (Fi 1971:08) och bör prövas i det sammanhanget. Emellertid påpekas att den

föreslagna skyldigheten för kommunerna att anvisa alla sexåringar och vissa yngre barn plats i förskola kommer att medföra vissa kostnadsökningar för kommunerna, framför allt för kommuner med ett större kvarstående utbyggnadsbehov och att dessa uppgifter och kostnadsåtaganden inte bör åläggas kommunerna utan att de samtidigt erhåller statligt stöd för verksamheten. Det förordas därför i propositionen att ett särskilt statsbidrag införs övergångsvis i avvaktan på resultatet av kommunalekonomiska utredningens arbete.

Det särskilda statsbidraget föreslås få i huvudsak följande utformning. Bidrag skall utgå med 1 200 kr. per barn och år för det ökade antal sexåringar som bereds plats i förskola i förhållande till platsantalet i maj 1973. Samma bidrag föreslås utgå även till kommuner som redan genomfört utbyggnaden för den del av platsantalet som överstiger 90 % av antalet sexåringar i kommunen, dvs. den genomsnittliga utbyggnadsgraden för hela riket. Vidare föreslås samma bidrag utgå till alla kommuner för den förskoleverksamhet i deltidsgrupp som anordnas för yngre barn med särskilda behov av stöd och stimulans upp till 10 % av antalet fyra- och femåringar i kommunen.

För glesbygdskommuner med särskilda merkostnader föreslås att därutöver skall kunna utgå stöd i form av extra skatteutjämningsbidrag.

Bidrag till anordnande av lekskolor har kunnat erhållas från allmänna arvsfonden. Arvsfondsbidragen har i regel uppgått till 1 400 kr. per plats. Från allmänna arvsfonden har också kunnat erhållas bidrag till inventarier för barnstugor, vilket utgått med hälften av kostnaderna, dock högst 500 kr. per plats för lekskolor och 600 kr. per plats för daghem.

Enligt gällande bestämmelser för bidragsgivning från allmänna arvsfonden kan arvsfondsbidrag inte utgå för ändamål som det åligger stat och kommun att bekosta. Därigenom bortfaller möjligheten att i fortsättningen använda arvsfondsmedel för bidrag till förskolor. I propositionen föreslås därför ett nytt anordningsbidrag. Bidraget föreslås utgå med 3 000 kr. per plats, dock högst med anordningskostnaden.

I motionen 1973:2019 (yrkandena 11 och 12) av herr Helén m. fl. (fp) framförs dels ett yrkande (nr 11) som syftar till att det föreslagna särskilda statsbidraget för den allmänna förskolan i vad avser förskoleverksamhet i deltidsgrupp för fyra- och femåringar skall utgå för samtliga platser, på vilka fyra- och femåringar mottas, dels ett yrkande (nr 12) om att statsbidrag till medhjälpare i deltidsförskolan skall utgå med 500 kr. per barn och år från den 1 januari 1974. Även i motionen 1973:2042 (yrkandet 9) av herr Hermansson m. fl. (vpk) framställs ett krav som avser personalkostnaderna. Motionärerna vill att staten skall överta samtliga lönekostnader.

I motionen 1973:2041 (yrkandet 12) av herr Fälldin m. fl. (c) begärs att riksdagen skall fatta principbeslut om att skjutsverksamheten för förskolan skall vara statsbidragsberättigad.

Utskottet vill beträffande bidrag till förskoleplatser i deltidsgrupp för fyra- och femåringar framhålla att talet 10 % beräknats motsvara behovet av förskoleplatser för barn i behov av särskilt stöd för sin utveckling. Med

hänsyn härtill avstyrker utskottet motionen 1973:2019 (yrkandet 11) och tillstyrker propositionen i motsvarande del.

Ett bidragssystem, som skulle anknyta till personalkostnaderna skulle otvivelaktigt kräva ett betydligt mer omfattande administrativt kontrollsystem än vad som krävs med den utformning bidragssystemet nu har. Med hänsyn härtill och då utskottet ställt sig avvisande till att en detaljartad statlig reglering rörande personalen vid förskolorna sker avstyrker utskottet motionen 1973:2042 i här aktuell del (yrkandet 9).

Utskottet avstyrker även motionen 1973:2019 i här aktuell del (yrkandet 12).

Beträffande frågan om bidrag till skjutsverksamhet vill utskottet framhålla att kostnaderna för sådan verksamhet torde vara mest betungande för glesbygdskommuner och att dessa i propositionen föreslås kunna få särskilt stöd i form av extra skatteutjämningsbidrag. Utskottet avstyrker motionen 1973:2041 i här aktuell del (yrkandet 12).

Utskottet har, i den mån grunderna inte behandlats i det föregående, inte något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag till statsbidragsgrunder.

Utskottet vill i anslutning härtill framhålla att utskottet i yttrande den 14 november 1973 till finansutskottet över vissa delar av propositionen 1973:165 med förslag till vissa ekonomisk-politiska åtgärder jämte motioner tillstyrkt dels förslaget om viss tidsbegränsad ökning av anordningsbidragen, dels höjning av driftbidragen till barnstugor (SoU 1973:1 y, se även FiU 1973:40).

I motionen 1973:2019 (yrkandet 10) av herr Helén m. fl. (fp) yrkas att riksdagen skall begära ett samlat förslag till regler för statsbidrag till den kommunala förskoleverksamheten till vårriksdagen 1974.

Utskottet avstyrker motionsyrkandet under hänvisning till dels de förbättringar av stödet till förskoleverksamheten som utskottet ovan tillstyrkt, dels det program för utbyggnad av familjestödet som framlagts av familjepolitiska kommittén och kommunalekonomiska utredningens arbete.

Föräldrautbildning

Utskottet behandlar i detta sammanhang fyra motioner rörande föräldrautbildning.

I motionen 1973:2048 av herr Svensson i Kungälv m. fl. (s) begärs att riksdagen skall uttala sig om önskvärdheten av att föräldrautbildningen utreds. I motionen 1973:171 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) samt i motionen 1973:2041 (yrkandet 1) av herr Fälldin m. fl. (c) begärs en brett upplagd försöksverksamhet med föräldrautbildning. Slutligen begärs i motionen 1973:1309 av herrar Olsson i Kil (fp) och Stålhammar (fp) förslag till utformning av obligatorisk föräldrautbildning.

Som barnstugeutredningen framhållit framstår föräldrautbildningen som ett viktigt medel att stödja föräldrarna och därmed påverka barnens uppväxtsituation redan från tidig ålder. Det är med hänsyn härtill angeläget att en organiserad föräldrautbildning bedrivs. Sådan utbildning

förekommer för närvarande i begränsad utsträckning. Riksdagen har flera gånger framhållit betydelsen av vidgad utbildning på området. I överensstämmelse med vad riksdagen uttalat och enligt beslut av Kungl. Maj:t skall skolöverstyrelsen i sitt fortlöpande planeringsarbete uppmärksamma behovet av föräldrautbildning på olika nivåer och vidta erforderliga åtgärder för att tillgodose detta (SU 1970:183, rskr 378). Vidare har Kungl. Maj:t sommaren 1973 uppdragit åt en arbetsgrupp, som skall fullgöra utredningsarbete i anslutning till viss försöksverksamhet på förskoleområdet, att bl. a. pröva de frågor rörande information och utbildning i barnuppfostringsfrågor som lagutskottet tagit upp i sitt betänkande 1972:23. Arbetsgruppen bör enligt de riktlinjer som föredragande statsrådet dragit upp för arbetsgruppen också kunna ta upp andra angränsande frågor rörande föräldraskolning. Här bör också nämnas att barnstugeutredningen framlagt vissa förslag rörande föräldrautbildningen (SOU 1973:26 s. 97).

Enligt uskottets mening framstår det som nödvändigt att föräldrautbildningen utan dröjsmål blir föremål för en övergripande utredning. Som framgår av den diskussion, som förekommit rörande föräldrautbildningen, är det uppenbart att det möter betydande svårigheter att få till stånd en effektiv föräldrautbildning främst med hänsyn till svårigheterna att nå de grupper, beträffande vilka behovet av sådan utbildning är störst. Det framstår därför som sannolikt att en förhållandevis omfattande försöksverksamhet på området kan behövas. Det bör ankomma på utredningen att ta ställning till formerna härför.

Kungl. Maj:t bör avgöra i vilken ordning utredningsarbetet skall bedrivas.

Utöver det ovan anförda har de i propositionen framlagda förslagen inte givit socialutskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande frågan om avslag på propositionen 1973:136 att riksdagen avslår motionen 1973:2044 i motsvarande del,
2. beträffande frågan om obligatorisk förskola att riksdagen avslår motionen 1973:2019 yrkandet 2 och motionen 1973:2042 yrkandet 1,
3. beträffande alternativ till de kommunala förskolorna m. m. att riksdagen avslår motionen 1973:2011, motionen 1973:2015, motionen 1973:2019 yrkandet 9, motionen 1973:2040 yrkandet 1 i motsvarande del samt yrkandena 3 och 4, motionen 1973:2041 yrkandet 11, motionen 1973:2043 yrkandet 4, motionen 1973:2046 yrkandet 3, motionen 1973:2047 yrkandet 1 samt motionen 1973:2049 yrkandet 2,
4. beträffande användning av termerna förskola och daghem att riksdagen avslår motionen 1973:2040 yrkandet 1 i motsvarande del,
5. beträffande daghemsbarns deltagande i deltidsgrupp att riksdagen med avslag på motionen 1973:2046 yrkandet 2 antager 2 § i det vid propositionen 1973:136 fogade förslaget till lag om förskoleverksamhet,
6. beträffande användning av termen erbjudas plats i stället för termen anvisas plats samt uppsökande verksamhet att riksdagen med avslag på motionen 1973:2040 yrkandet 1 i motsvarande del och yrkandet 2 samt motionen 1973:2049 yrkandet 1 godkänner vad utskottet anfört,
7. beträffande icke skolmogna barns deltagande i förskola att riksdagen med avslag på motionen 1973:2046 yrkandet 1 godkänner vad utskottet anfört,
8. att riksdagen antager 4 § i lagförslaget under 5,
9. beträffande ovillkorlig rätt att delta i förskola eller motsvarande verksamhet att riksdagen med avslag på motionen 1973:2041 yrkandet 4 godkänner vad utskottet anfört,
10. att riksdagen antager 5 § i lagförslaget under 5,
11. att riksdagen antager 6 § i lagförslaget under 5,
12. att riksdagen antager 8 § i lagförslaget under 5,
13. beträffande lokalt och centralt förvaltningsorgan att riksdagen med avslag på motionen 1973:2019 yrkandena 7 och 8 samt motionen 1973:2045 antager 9 och 13 §§ i lagförslaget under 5,
14. beträffande förutsättning för dispens från skyldigheten att bedriva förskoleverksamhet att riksdagen avslår motionen 1973:2042 yrkandet 2,

15. att riksdagen med bifall till motionen 1973:2019 yrkandet 1 antager lagförslaget under 5 i den mån förslaget ej behandlats under 5–14,
16. att riksdagen antager det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97),
17. beträffande utbyggnadsplan för förskoleverksamheten att riksdagen avslår motionen 1973:2019 yrkandet 3,
18. beträffande åtgärder för vissa grupper förskolebarn m. fl. att riksdagen avslår motionen 1973:2042 yrkandet 11,
19. beträffande utbyggnad av förskoleplatser i nya bostadsområden att riksdagen avslår motionen 1973:2019 yrkandet 4,
20. beträffande markreservation för förskoleändamål att riksdagen avslår motionen 1973:2042 yrkandet 3,
21. beträffande förskoledelegationens sammansättning att riksdagen avslår motionen 1973:2043 yrkandet 3,
22. beträffande lokal samverkan mellan förskolan och skolan att riksdagen avslår motionen 1973:2041 yrkandet 8,
23. beträffande frihet för kommunerna att utforma förskoleverksamheten att riksdagen avslår motionen 1973:1329 och motionen 1973:2019 yrkandet 5 a,
24. beträffande föräldrasamarbete att riksdagen avslår motionen 1973:2049 yrkandet 5,
25. beträffande samverkan mellan förskolan och grundskolans lågstadium m. m. att riksdagen avslår motionen 1973:733, motionen 1973:2041 yrkandena 2 och 3 samt motionen 1973:2044 i motsvarande del,
26. beträffande behandlingen i förskolan av etiska frågor och religionsfrågor m. m. att riksdagen avslår motionen 1973:2043 yrkandet 1, motionen 1973:2047 yrkandet 3, motionen 1973:2049 yrkandena 3 och 4 samt motionen 1973:2050,
27. beträffande gruppstorlek i daghem att riksdagen avslår motionen 1973:2019 yrkandet 6, motionen 1973:2041 yrkandet 5 och motionen 1973:2042 yrkandet 10,
28. beträffande minskning av grupp i förskolan i vissa fall m. m. att riksdagen avslår motionen 1973:2041 yrkandet 6,
29. beträffande kvalitetshöjning av familjedaghemmen att riksdagen avslår motionen 1973:2041 yrkandet 10,
30. beträffande förskolestadga att riksdagen avslår motionen 1973:2019 yrkandet 5 b,
31. beträffande personaltäthet att riksdagen avslår motionen 1973:2042 yrkandet 8,
32. beträffande en plan för förbättring av personalresurserna att riksdagen avslår motionen 1973:2041 yrkandet 7,
33. beträffande fortbildning av personal att riksdagen avslår

- motionen 1973:2042 yrkandet 7,
34. beträffande anställande av pedagogiska konsulter att riksdagen avslår motionen 1973:2042 yrkandet 6,
 35. beträffande tomtstorlek att riksdagen avslår motionen 1973:2042 yrkandet 4,
 36. beträffande förbättring av standarden hos nuvarande institutioner att riksdagen avslår motionen 1973:2042 yrkandet 5,
 37. beträffande ritningsgranskning att riksdagen med bifall till motionen 1973:2040 yrkandet 5 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
 38. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för förskoleverksamhetens utbyggnad och organisation, som föredragande statsrådet angivit i propositionen, i den mån riktlinjerna inte behandlats i tidigare punkter,
 39. beträffande statsbidrag till deltidssamhet för fyra- och femåringar att riksdagen avslår motionen 1973:2019 yrkandet 11,
 40. beträffande statsbidrag till samtliga personalkostnader att riksdagen avslår motionen 1973:2042 yrkandet 9,
 41. beträffande statsbidrag till kostnader för medhjälpare i deltidssamhet att riksdagen avslår motionen 1973:2019 yrkandet 12,
 42. beträffande statsbidrag till skjutsverksamhet att riksdagen avslår motionen 1973:2041 yrkandet 12,
 43. att riksdagen godkänner de av föredragande statsrådet förordade grunderna för bidrag till förskoleverksamhet i den mån grunderna inte behandlats under punkterna 39–42,
 44. beträffande ett nytt statsbidragssystem att riksdagen avslår motionen 1973:2019 yrkandet 10,
 45. beträffande utredning om frivilliga organisationers verksamhet för barn i åldrarna 3–6 år att riksdagen avslår motionen 1973:2039 yrkandet 1,
 46. beträffande normer för ekonomiskt stöd till av samfund och organisationer bedriven verksamhet för förskolebarn att riksdagen avslår motionen 1973:2039 yrkandet 2 och motionen 1973:2043 yrkandet 5,
 47. beträffande fritidsaktivitet för skolbarn att riksdagen avslår motionen 1973:2041 yrkandet 9,
 48. beträffande religionspedagogisk expertis hos barnstugeutredningen att riksdagen avslår motionen 1973:2043 yrkandet 2,
 49. beträffande livsåskådningsfrågor i förskolläraryrket att riksdagen avslår motionen 1973:2047 yrkandet 2,

50. beträffande föräldrautbildning att riksdagen i anledningen av motionen 1973:171, motionen 1973:1309, motionen 1973:2041 yrkandet 1 samt motionen 1973:2048 hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning rörande föräldrautbildning.

Stockholm den 29 november 1973

På socialutskottets vägnar

GÖRAN KARLSSON

Närvarande: herrar Karlsson i Huskvarna (s), Svensson i Kungälv (s), Dahlberg (s), Carlshamre (m), fru Skantz (s), herrar Larsson i Öskevik (c), Hyltander (fp), Johnsson i Blentarp (s), Andreasson (c), Nordberg (s), Åkerlind (m), fru Marklund (vpk), fröken Andersson i Stockholm (c), herrar Romanus (fp) och Nilsson i Växjö (s).

Reservationer

1. beträffande *frågan om obligatorisk förskola* (punkt 2 i hemställan) av herrar Hyltander (fp) och Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 15 som börjar med "Såväl under" och slutar med "skall fattas" bort ha följande lydelse:

Såväl under remissbehandlingen av barnstugeutredningens förslag som i motioner som väckts i anslutning till propositionen har anförts skäl för att förskolan i vart fall på sikt skulle bli obligatorisk. Så föreslås t. ex. i motionen 1973:2019 (yrkandet 2) av herr Helén m. fl. (fp) att riksdagen skall fatta principbeslut om obligatorisk förskola för sex- och femåringar, samtidigt som propositionens förslag om allmän förskola för sexåringar fr. o. m. den 1 juli 1975 bifalles.

Som motionärerna framhåller innebär den allmänna förskolan, där deltagandet är frivilligt, en risk för att de barn som bäst behöver förskolan kommer att stå utanför. En utbyggnad av förskolan måste därför ha till klart uttalat mål att alla barn skall delta.

Den sociala omtanke som kommer till uttryck i förslagen om uppsökande verksamhet är riktig. Men en uppsökande verksamhet av den övertalande och inträngande karaktär som skisseras i propositionen innebär, som motionärerna framhåller, också risker. Många familjer kan komma att uppleva det som stötande att behöva inför myndigheter redovisa varför man inte vill utnyttja rätten till en plats i förskolan och få sina hemförhållanden och sin hemmiljö undersökta. Dessa risker undviks genom en obligatorisk förskola. Det bör i sammanhanget anmärkas att

den obligatoriska skolans start sker senare i Sverige än i åtskilliga andra länder. När förskolan görs obligatorisk bör skyldigheten att delta i förskoleverksamhet även — som motionärerna framhåller — kunna fullgöras i sådana enskilda förskolor som uppfyller de krav som ställs på den kommunala förskolan.

Utskottet ansluter sig till förslaget i motionen att principbeslut fattas om att förskolan skall bli obligatorisk för sex- och femåringar. Förslag till de lagändringar som erfordras för att genomföra obligatoriet bör föreläggas riksdagen i samband med förslag till en sådan utbyggnadsplan som förordas i reservationen 14.

Utskottets ställningstagande innebär att utskottet avstyrker motionen 1973:2042 yrkandet 1 av herr Hermansson m. fl. (vpk).

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande frågan om obligatorisk förskola att riksdagen med bifall till motionen 1973:2019 yrkandet 2 och med avslag på motionen 1973:2042 yrkandet 1 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande *frågan om obligatorisk förskola* (punkt 2 i hemställan) av fru Marklund (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 15 som börjar med "Såväl under" och slutar med "skall fattas" bort ha följande lydelse:

Såväl under — — — (=utskottet) — — — bli obligatorisk. Sålunda har bl. a. i motionen 1973:2042 (yrkandet 1) av herr Hermansson m. fl. (vpk) begärts att förskolan skall göras obligatorisk.

Ett obligatorium är enligt utskottets mening nödvändigt för att rätt förverkliga själva grundidén med förskolan. Det är väsentligt ur jämlikhetsaspekten eftersom man i annat fall inte har någon garanti för att alla barn får samma förutsättningar. Propositionens förslag om att kommunerna endast skall behöva anvisa förskoleplats och att sedan de barn vilka inte utnyttjar denna skall bli föremål för särskilda uppsökande åtgärder är otillfredsställande. Därmed skulle man riskera att många av de barn som bäst behöver stimulansen i förskolan inte från början kommer med i verksamheten. Syftet med de i propositionen föreslagna specialåtgärderna nås bättre och med mindre personalinsats genom ett obligatorium. Utskottet ansluter sig därför till förslaget i motionen att förskolan görs obligatorisk.

Kungl. Maj:t bör utarbeta förslag till erforderliga lagändringar och utforma de förslag i övrigt som erfordras till följd av det sagda. Förslag bör föreläggas vårriksdagen 1974, så att riksdagsbeslut föreligger i god tid före ikraftträdandet av lagen om förskoleverksamhet. Utskottet anser, med hänsyn till att det är viktigt att beslut nu fattas om en förskolelag, att densamma i avvaktan på de begärda ändringarna bör, såvitt här är i fråga, antas i föreliggande skick.

Vad utskottet anfört i anledning av motionen 1973:2042 (yrkandet 1) bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet avstyrker motionen 1973:2019 (yrkandet 2) av herr Helén m. fl. (fp).

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande frågan om obligatorisk förskola att riksdagen i anledning av motionen 1973:2042 yrkandet 1 och med avslag på motionen 1973:2019 yrkandet 2 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

3. beträffande *alternativ till de kommunala förskolorna m. m.* (punkt 3 i hemställan) av herrar Carlshamre (m), Larsson i Öskevik (c), Hyltander (fp), Andreasson (c), Åkerlind (m), fröken Andersson i Stockholm (c) och herr Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 15 med ”I fyra” och slutar på s. 17 med ”Motionsyrkandet avstyrks” bort ha följande lydelse:

I nio motioner – motionen 1973:2011 av herrar Henmark (fp) och Nelander (fp), motionen 1973:2015 av herr Werner i Malmö m. fl. (m), motionen 1973:2019 (yrkandet 9) av herr Helén m. fl. (fp), motionen 1973:2040 (yrkandet 1 delvis samt yrkandena 3 och 4) av herr Bohman m. fl. (m), motionen 1973:2041 (yrkandet 11) av herr Fäldin m. fl. (c), motionen 1973:2043 (yrkandet 4) av fru Jonäng (c), motionen 1973:2046 (yrkandet 3) av fru Sundberg (m) och fru Mogård (m), motionen 1973:2047 (yrkandet 1) av herr Svensson i Kungälv m. fl. (s) samt motionen 1973:2049 (yrkandet 2) av herr Åkerlind m. fl. (m) -- har väckts yrkanden i fråga om rätten och möjligheterna för annan än kommun att driva förskola samt därtill angränsande frågor. Det stora antalet motionsyrkanden återspeglar den stora oro förslagen i propositionen skapat för att den värdefulla förskoleverksamhet som nu bedrivs av församlingar inom svenska kyrkan, av andra trossamfund eller av ideella organisationer inte skall kunna fortsätta. Verksamheten är värdefull inte minst mot bakgrund av att de kommunala insatserna i fråga om lekskolor (deltidsgrupper) på många håll har en låg utbyggnadsgrad. Även på orter där den kommunala verksamheten har stor omfattning upplevs verksamheten vid de enskilda förskolorna som ett värdefullt alternativ till den kommunala verksamheten. Enskilda förskolor med speciell pedagogisk inriktning lämnar också värdefulla bidrag till förskolans utveckling.

Mot bakgrund av det anförda är enligt utskottets mening förslagen i propositionen oacceptabla, såvitt avser de enskilda förskolorna. Utskottet förordar att, i enlighet med vad som föreslås i flera av motionerna, annan än kommun skall få driva förskoleverksamhet. Följande regler bör härvidlag gälla.

Kommunerna skall i enlighet med vad som föreslås i propositionen ha skyldighet att svara för att barn kan få plats i förskola från och med höstterminen det år då barnet fyller sex år. Motsvarande gäller i fråga om de övriga barn, beträffande vilka kommunerna enligt förskolelagen skall bereda plats i förskola. I den plan, som kommun skall anta för

förskoleverksamhet för att kunna fullgöra bl. a. nämnda skyldigheter, skall kommun kunna inräkna platser som finns i icke-kommunala förskolor. En förutsättning härför skall vara att dessa förskolor uppfyller de krav som ställs på den kommunala förskolan och står under samma tillsyn som denna. Om kommun i enlighet med det sagda inräknar enskild förskola i sin plan bör statsbidrag utgå för platserna däri. På grund av bidragets konstruktion tillfaller bidraget kommunen, som har att besluta om bidrag till enskild förskola.

Kungl. Maj:t bör utarbeta erforderliga lagändringar och utforma de förslag i övrigt som erfordras till följd av det sagda. Förslag bör föreläggas våriksdagen 1974, så att riksdagsbeslut föreligger i god tid före lagens ikraftträdande. Utskottet anser, med hänsyn till att det är viktigt att beslut nu fattas om en förskolelag, att densamma i avvaktan på de begärda ändringarna bör, såvitt här är i fråga, antas i föreliggande skick.

Till det sagda vill utskottet med hänsyn till vad föredragande statsrådet anför i propositionen på s. 64–65 anföra följande. Den skyldighet som enligt förskolelagen kommer att åvila kommunerna att anordna viss förskoleverksamhet medför inte någon begränsning – vare sig då det gäller den tidsmässiga förläggningen eller i annat avseende – i fråga om rätten för församlingarna att inom ramen för den kompetens som församlingsstyrelselagen ger ordna kristen verksamhet bland barn i förskoleåldern. Nämnda skyldigheter för kommunerna begränsar inte heller i något avseende rätten för andra trossamfund än svenska kyrkan eller för ideella organisationer att driva förskoleverksamhet.

Vad utskottet i anledning av motionerna anfört rörande alternativ till de kommunala förskolorna m. m. bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande alternativ till de kommunala förskolorna m. m. att riksdagen i anledning av motionen 1973:2011, motionen 1973:2015, motionen 1973:2019 yrkandet 9, motionen 1973:2040 yrkandet 1 i motsvarande del samt yrkandena 3 och 4, motionen 1973:2041 yrkandet 11, motionen 1973:2043 yrkandet 4, motionen 1973:2046 yrkandet 3, motionen 1973:2047 yrkandet 1 samt motionen 1973:2049 yrkandet 2 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

4. beträffande *användning av termerna förskola och daghem* (punkt 4 i hemställan) av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 14 som börjar med "Utskottet ansluter" och slutar med "till sexåringar" bort ha följande lydelse:

I motionen 1973:2040 (yrkandet 1 delvis) av herr Bohman m. fl. (m) tas upp frågan om användningen av termerna förskola och daghem.

Begreppet allmän förskola bör reserveras för den kommunala verksamhet som huvudsakligen vänder sig till sexåringar. I övrigt bör kommunens barntillsynsverksamhet benämnas som hittills skett: daghem, familjedag-

hem, fritidshem osv. Detta innebär att med förskoleverksamhet skall avses allmän förskola, daghem, familjedaghem, fritidshem och övrig förskoleverksamhet.

Utskottet tillstyrker således motionsyrkandet.

Kungl. Maj:t bör utarbeta erforderliga lagändringar. Förslag bör föreläggas vårriksdagen 1974.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande användning av termerna förskola och daghem att riksdagen i anledning av motionen 1973:2040 yrkandet 1 i motsvarande del ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

5. beträffande *daghemsbarns deltagande i deltidsgrupp* (punkt 5 i hemställan) av herr Åkerlind (m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 28 som börjar med "Någon skillnad" och slutar med "utskottet motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Det finns anledning räkna med att förskoleverksamheten för äldre elever i syskongrupp i daghem kommer att få i huvudsak samma innehåll som verksamheten för elever i deltidsgrupp. Några garantier för att så sker kan dock givetvis inte ges genom den föreslagna lagstiftningen. I de fall där föräldrar eller annan vårdnadshavare finner det vara till nytta för barn som vistas på daghem att övergå från heltids- till deltidsgrupp under viss del av dagen bör kommunen ha skyldighet att ställa plats till förfogande för detta. Motionsyrkandet tillstyrks därför av utskottet.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *daghemsbarns deltagande i deltidsgrupp* att riksdagen med bifall till motionen 1973:2046 yrkandet 2 och i anledning av Kungl. Maj:ts förslag antager 2 § i det vid propositionen 1973:136 fogade förslaget till lag om förskoleverksamhet med den ändringen att lagrummet erhåller följande såsom Utskottets förslag betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Utskottets förslag

2 §

Förskoleverksamhet enligt denna lag bedrivs i form av förskola, samt familjedaghem och annan kompletterande förskoleverksamhet.

Förskola kan organiseras som daghem, i vilket barn mottages för vistelse minst fem timmar om dagen, eller som deltidsgrupp, i vilken barn mottages under kortare tid av dagen än som gäller för daghem.

*Kungl. Maj:ts förslag**Utskottets förslag*

Barn som vistas i daghem skall från och med höstterminen det år då barnet fyller sex år ges möjlighet deltaga i deltidsgrupp om föräldrar eller vårdare framställer önskemål därom.

6. beträffande användning av termen *erbjudas plats i stället för termen anvisas plats* samt *uppsökande verksamhet* (punkt 6 i hemställan) av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 19 som börjar med "Det är" och slutar med "avstyrker dessa" bort ha följande lydelse:

Det är — — — (= utskottet) — — — i förskolan. Med hänsyn till det anförda anser utskottet att den i motionen 1973:2040 yrkandet 1 förordade termen "erbjudas plats" eller böjningsform därav är att föredraga framför den i propositionen valda formuleringen "anvisas plats" eller böjningsform därav.

Utskottet tillstyrker således denna del av yrkandet 1 i motionen 1973:2040. Utskottet vill — i anledning av motionen 1973:2040 yrkandet 2 och motionen 1973:2049 yrkandet 1 — framhålla vikten av att den uppsökande verksamheten skall vara rådgivande och informerande och inte får utformas så att den upplevs som påtvingande och övertalande.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande användning av termen *erbjudas plats i stället för termen anvisas plats* samt *uppsökande verksamhet* att riksdagen i anledning av motionen 1973:2040 yrkandet 1 i motsvarande del och yrkandet 2 samt motionen 1973:2049 yrkandet 1 godkänner vad utskottet anför,

7. av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som anser att vid bifall till reservation 6 utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen med förklaring att viss ändring bör göras i 4 § lagförslaget under 5 antager lagrummet i följande såsom Utskottets förslag betecknade lydelse:

*Kungl. Maj:ts förslag**Utskottets förslag*

4 §

Barn skall *anvisas* plats i förskola från och med höstterminen det år då barnet fyller sex år. Sådan förskola skall omfatta minst 525 timmar om året.

Barn skall *erbjudas* plats i förskola från och med höstterminen det år då barnet fyller sex år. Sådan förskola skall omfatta minst 525 timmar om året.

*Kungl. Maj:ts förslag**Utskottets förslag*

Barn vars skolgång uppskjutits enligt 32 § andra stycket skollagen (1962:319) skall beredas möjlighet att fortsätta i förskolan ytterligare ett år.

Kan förskola på grund av barnets restider eller av andra skäl icke bedrivas i den omfattning som sägs i första stycket, får kommunen dela upp förskolan på två år. Barn som beröres av sådan uppdelning skall *anvisas* plats i förskolan från och med höstterminen det år då barnet fyller fem år. Sådan förskola skall omfatta sammanlagt minst 700 timmar.

Kan förskola på grund av barnets restider eller av andra skäl icke bedrivas i den omfattning som sägs i första stycket, får kommunen dela upp förskolan på två år. Barn som beröres av sådan uppdelning skall *erbjudas* plats i förskolan från och med höstterminen det år då barnet fyller fem år. Sådan förskola skall omfatta sammanlagt minst 700 timmar.

8. beträffande *ovillkorlig rätt att delta i förskola eller motsvarande verksamhet* (punkt 9 i hemställan) av herrar Larsson i Öskevik (c), Hyltander (fp), Andreasson (c), fröken Andersson i Stockholm (c) och herr Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 18 med "Det finns" och slutar på s. 19 med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Förskolereformen bör särskilt ta sikte på barn som är i stort behov av socialt och pedagogiskt stöd såsom t. ex. handikappade barn, invandrabarn och i olika avseenden isolerade barn. Dessa barn måste prioriteras när det gäller utbyggnaden av förskolan för barn under sex år, vilket måste ske genom en kartläggning av det reella behovet av förskoleverksamhet. På olika sätt bör också intresset stimuleras för att dessa barn skall komma till förskolan. Kommunen bör ha en ovillkorlig skyldighet att anvisa dessa barn förskoleplats redan före sexårsåldern.

Det är också mycket angeläget att barn som vistas på sjukhus, barnhem eller annan anstalt får del av verksamhet motsvarande den som erbjuds i förskola. Mot denna bakgrund bör det föreligga en ovillkorlig skyldighet för vederbörande huvudman att sörja för att barnen får del av sådan verksamhet.

Utskottet tillstyrker således motionsyrkandet.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande ovillkorlig rätt att delta i förskola eller motsvarande verksamhet att riksdagen med bifall till motionen 1973:2041 yrkandet 4 godkänner vad utskottet anfört,

9. av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som anser att vid bifall till reservation 6 utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. att riksdagen med förklaring att viss ändring bör göras i 5 § lagförslaget under 5 antager lagrummet i följande såsom Utskottets förslag betecknade lydelse:

*Kungl. Maj:ts förslag**Utskottets förslag*

5 §

Barn, som av fysiska, psykiska, sociala, språkliga eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling, skall så långt möjligt *anvisas* plats i förskola tidigare än som anges i 4 § första stycket, om ej barnets behov av sådant stöd tillgodoses på annat sätt.

Kommun skall genom uppsökande verksamhet ta reda på vilka barn som behöver *anvisas* plats i förskola enligt första stycket.

Barn, som av fysiska, psykiska, sociala, språkliga eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling, skall så långt möjligt *erbjudas* plats i förskola tidigare än som anges i 4 § första stycket, om ej barnets behov av sådant stöd tillgodoses på annat sätt.

Kommun skall genom uppsökande verksamhet ta reda på vilka barn som behöver *erbjudas* plats i förskola enligt första stycket.

10. av herrar Larsson i Öskevik (c), Hylltander (fp), Andreasson (c), fröken Andersson i Stockholm (c) och herr Romanus (fp) som anser att vid bifall till reservation 8 utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. att riksdagen med förklaring att viss ändring bör göras i 5 § lagförslaget under 5 antager lagrummet i följande såsom Utskottets förslag betecknade lydelse:

*Kungl. Maj:ts förslag**Utskottets förslag*

5 §

Barn, som av fysiska, psykiska, sociala, språkliga eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling, skall *så långt möjligt* *anvisas* plats i förskola tidigare än som anges i 4 § första stycket, om ej barnets behov av sådant stöd tillgodoses på annat sätt.

Kommun skall genom uppsökande verksamhet ta reda på vilka barn som behöver *anvisas* plats i förskola enligt första stycket.

Barn, som av fysiska, psykiska, sociala, språkliga eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling, skall *anvisas* plats i förskola tidigare än som anges i 4 § första stycket, om ej barnets behov av sådant stöd tillgodoses på annat sätt.

11. av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som anser att vid bifall till reservation 6 utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. att riksdagen med förklaring att viss ändring bör göras i 6 § lagförslaget under 5 antager lagrummet i följande såsom Utskottets förslag betecknade lydelse:

*Kungl. Maj:ts förslag**Utskottets förslag*

6 §

Kommunen skall verka för att barn som avses i 4 och 5 §§ utnyttjar den *anvisade* platsen och informera föräldrarna om verksamheten i förskolan och syftet med denna.

Kommunen skall verka för att barn som avses i 4 och 5 §§ utnyttjar den *erbjudna* platsen och informera föräldrarna om verksamheten i förskolan och syftet med denna.

12. av herrar Larsson i Öskevik (c), Hylltander (fp), Andreasson (c), fröken Andersson i Stockholm (c) och herr Romanus (fp) som anser att vid bifall till reservation 8 utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. att riksdagen med förklaring att viss ändring bör göras i 8 § lagförslaget under 5 antager lagrummet i följande såsom Utskottets förslag betecknade lydelse:

*Kungl. Maj:ts förslag**Utskottets förslag*

8 §

Vistas barn på sjukhus, barnhem eller annan anstalt, skall huvudmannen för anstalten sörja för att barnet *så långt möjligt* får tillfälle att delta i verksamhet som motsvarar den som erbjuds i förskola.

Vistas barn på sjukhus, barnhem eller annan anstalt, skall huvudmannen för anstalten sörja för att barnet får tillfälle att delta i verksamhet som motsvarar den som erbjuds i förskola.

Bestämmelser om förskoleverksamhet för psykiskt utvecklingsstörda barn finnes i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

13. beträffande *lokalt och centralt förvaltningsorgan* (punkt 13 i hemställan) av herr Hylltander (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 22 som börjar med "Utskottets överväganden" och slutar med "separat förskolenämnd" bort ha följande lydelse:

Avgörande i frågan om huvudmannaskapet för förskolan skall ligga på de sociala myndigheterna eller på skolans myndigheter måste enligt utskottets mening vara en helhetssyn på förskolan och grundskolan som led i en kontinuerlig utvecklingsgång för barnet, vilken syftar till att ge det möjlighet att allsidigt utveckla sina förutsättningar.

Förskolan och grundskolan har pedagogiskt och socialt samma uppgifter. Skillnaderna ligger i första hand i barnens ålder men också i verksamhetsformernas anpassning till åldersnivåerna. Dessa skillnader kan emellertid inte motivera en uppdelning av ansvaret för två verksamheter som är så beroende av och i många avseenden integrerade i varandra. Helhetssynen på barnets utvecklingsgång bör avspeglas på det administra-

tiva planet. Ett samlat huvudmannaskap för förskola och grundskola är också en förutsättning för den nära samverkan mellan förskola och lågstadium med sikte på integration som bör komma till stånd.

Det centrala tillsynsansvaret för förskolan bör därför åvila skolöverstyrelsen, medan skolstyrelsen bör bli lokal huvudman. I många kommuner svarar emellertid i dag socialnämnd eller barnavårdande instanser för huvudmannaskapet. Det är därför angeläget att åstadkomma en mjuk övergång, utsträckt över en förhållandevis lång period. Kommunerna bör – såsom förordas i propositionen – ges möjlighet att tills vidare besluta om annan huvudman. En lösning kan därvid vara att en gemensam delegation för socialnämnd/barnavårdande instanser och skolstyrelse svarar för det kommunala huvudmannaskapet.

Utskottet tillstyrker de här behandlade yrkandena i motionen 1973:2019. Detta innebär att även yrkandet i motionen 1973:2045 tillgodoses.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande lokalt och centralt förvaltningsorgan att riksdagen med bifall till motionen 1973:2019 yrkandena 7 och 8 samt i anledning av motionen 1973:2045 och Kungl. Maj:ts förslag antager 9 och 13 §§ i lagförslaget under 5 med den ändringen att lagrummen erhåller följande såsom Utskottets förslag betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

9 §

Ledningen av förskoleverksamheten utövas inom varje kommun av *barnavårdsnämnden*.

Kommun får dock besluta att annat kommunalt organ i stället för *barnavårdsnämnden* skall utöva ledningen av förskoleverksamheten. I fråga om sådant organ skall beträffande förskoleverksamheten bestämmelserna för *barnavårdsnämnd* gälla i tillämpliga delar.

13 §

Socialstyrelsen utövar den centrala tillsynen över förskoleverksamheten.

Socialstyrelsen utfärdar vägledande information till kommunerna.

Utskottets förslag

Ledningen för förskoleverksamheten utövas inom varje kommun av *skolstyrelsen*.

Kommun får dock besluta att annat kommunalt organ i stället för *skolstyrelsen* skall utöva ledningen av förskoleverksamheten. I fråga om sådant organ skall beträffande förskoleverksamheten bestämmelserna för *skolstyrelse* gälla i tillämpliga delar.

Skolöverstyrelsen utövar den centrala tillsynen över förskoleverksamheten.

Skolöverstyrelsen utfärdar vägledande information till kommunerna.

14. beträffande *utbyggnadsplan för förskoleverksamheten* (punkt 17 i hemställan) av herrar Hyltander (fp) och Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 20 som börjar med "Utskottet biträder" och slutar med "studerande föräldrar" bort ha följande lydelse:

Utskottet biträder förslaget om kommunala planer för förskoleverksamheten. För att säkerställa en snabb utbyggnad av såväl deltidsförskolan som daghemsverksamheten bör i enlighet med förslag i motionen 1973:2019 (yrkandet 3) av herr Helén m. fl. (fp) förslag till en central utbyggnadsplan föreläggas riksdagen för fastställelse varvid en första etapp, som bör uppnås under 1970-talet, bör omfatta obligatorisk förskola för sexåringar, allmän förskola för femåringar samt minst 50-procentig täckning av behovet av heltidsförskoleverksamhet för barn till förvärvsarbetande eller studerande föräldrar.

Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande utbyggnadsplan för förskoleverksamheten att riksdagen med bifall till motionen 1973:2019 yrkandet 3 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

15. beträffande *åtgärder för vissa grupper förskolebarn m. fl.* (punkt 18 i hemställan) av fru Marklund (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 20 som börjar med "Av samma" och slutar med "gjorda bedömningen" bort ha följande lydelse:

I motionen 1973:2042 (yrkandet 11) av herr Hermansson m. fl. (vpk) förordas att införandet av allmän förskola för sexåringar inte får medföra eftersättande av tillsynen eller standarden i fråga om andra grupper förskolebarn eller i fråga om utbyggnaden av fritidshem.

Rent allmänt är det av betydelse att fastslå att införandet av en obligatorisk förskola för sexåringar inte får medföra att andra delar av förskoleverksamheten prioriteras ned eller drabbas av ytterligare eftersläpningar. För de föräldrar vars barn kommer i åtnjutande av förskolan för sexåringar är det väsentligt att barntillsynsproblemet i sin helhet kan lösas. För kvinnans ekonomiska frigörelse är det viktigt att tillsynen inte inskränks till att omfatta enbart de timmar barnet befinner sig i förskoleverksamheten för sexåringar. Möjligheterna till tillsyn under hela arbetsdagen får inte eftersättas. Tvärtom förutsätter förskola för sexåringar i hög grad kompletterande insatser i form av fritidshemsplatser. Det bör enligt utskottets mening också fastslås att förskolesektorn i dess helhet måste ges en sådan prioritering jämfört med andra kommunala områden att förskola för sexåringar inte kommer att användas som motivering för att kvantitativt eller kvalitativt eftersätta eller minska utbyggnadstakten av barntillsynen i övriga delar. Utskottet tillstyrker således motionen 1973:2042 (yrkandet 11).

Vad utskottet anfört i anledning av motionsyrkandet bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. beträffande åtgärder för vissa grupper förskolebarn m. fl. att riksdagen i anledning av motionen 1973:2042 yrkandet 11 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

16. beträffande *utbyggnad av förskoleplatser i nya bostadsområden* (punkt 19 i hemställan) av herrar Hyltander (fp) och Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 21 som börjar med "I motionen" och slutar med "utskottet motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

I motionen 1973:2019 (yrkandet 4) och motionen 1973:2042 (yrkandet 3) tas upp frågan om utbyggnaden av förskoleverksamheten i samband med ny bostadsbebyggelse. Barnstugeutredningen har föreslagit två styrmedel, nämligen skyldighet för kommun dels att reservera mark för förskoleändamål i samband med all planläggning av mark för bebyggelse, dels att helt tillgodose behovet av förskoleplatser i nya bostadsområden. En viss styrning av den fortsatta utbyggnaden är enligt utskottets mening nödvändig. Åtgärder bör vidtas för att tillgodose behovet av förskoleplatser i nya bostadsområden med minst 200 lägenheter. Förhandlingar bör upptas med Svenska kommunförbundet härom. Utskottet tillstyrker således yrkandet 4 i motionen 1973:2019. Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Yrkandet 3 i motionen 1973:2042 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande utbyggnad av förskoleplatser i nya bostadsområden att riksdagen i anledning av motionen 1973:2019 yrkandet 4 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

17. beträffande *markreservation för förskoleändamål* (punkt 20 i hemställan) av fru Marklund (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 21 som börjar med "I motionen" och slutar med "utskottet motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

I motionen 1973:2019 (yrkandet 4) och motionen 1973:2042 (yrkandet 3) tas upp frågan om utbyggnaden av förskoleverksamheten i samband med ny bostadsbebyggelse. Barnstugeutredningen har föreslagit två styrmedel, nämligen skyldighet för kommun dels att reservera mark för förskoleändamål i samband med all planläggning av mark för bebyggelse, dels att helt tillgodose behovet av förskoleplatser i nya bostadsområden. Skälen i propositionen är klart otillfredsställande. Erfarenheten visar att det är vida svårare att få mark avsatt för barnstugor och allmänna lekområden än för t. ex. parkeringsplatser och köpcentra. För många andra markpolitiska funktioner gäller redan vissa bestämda normer för markdispositioner. Har man normer för verksamheten vilka i

marknadsplaneringen konkurrerar med förskola och daghem måste sådana normer enligt utskottets mening även uppställas för sist nämnda aktiviteter. Sker inte detta skapar man framtida problem och försvårar uppfyllandet av yttre standardkrav och allmän utbyggnadsambition. På grund av dessa skäl tillstyrker utskottet motionen 1973:2042 yrkandet 3 att bestämmelser rörande reservation av tillräcklig mark för förskoleverksamheten utarbetas. Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Yrkandet 4 i motionen 1973:2019 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 20 bort ha följande lydelse:

20. beträffande markreservation för förskoleändamål att riksdagen i anledning av motionen 1973:2042 yrkandet 3 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

18. beträffande *samverkan mellan förskolan och grundskolans lågstadium m. m.* (punkt 25 i hemställan) av herrar Carlshamre (m), Larsson i Öskevik (c), Hyltander (fp), Andreasson (c), Åkerlind (m), fröken Andersson i Stockholm (c) och herr Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 25 med "Barnstugeutredningen har" och slutar på s. 26 med "utskottet motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

Som framgår av propositionen skall den allmänna målsättningen för förskoleverksamheten bygga på barnstugeutredningens förslag och innehållet i utredningsbilagor tjäna som provisoriskt ämnesinnehåll tills vidare. Denna allmänna målsättning sägs utgöra en ram inom vilken konkret verksamhet med bestämd viljeinriktning skall utformas. I propositionen föreslås att en arbetsplan för verksamheten skall upprättas, som anger lämpliga ämnen för olika åldersgrupper och hur de skall behandlas. Denna skall vägleda förskolans personal och ge underlag för information till grundskolan om inriktning och innehåll i förskolans verksamhet, vilket kan verka utvecklande på lågstadiets arbetsformer.

Utskottet anser att förskoleverksamhetens innehåll är av stor vikt. Inte minst väsentlig är frågan om den allmänna förskolans anknytning till lågstadiet och inverkan på dess arbetsformer. En ömsesidig anpassning måste ske av innehållet i förskolan och lågstadiet byggd på en utvidgad försöksverksamhet, varvid bl. a. de synpunkter som framförs i motionen 1973:733 prövas. Härav följer att utskottet avstyrker motionen 1973:2044 i här aktuell del.

I propositionen sägs att det bör ankomma på den centrala tillsynsmyndigheten att ta slutlig ställning till förskoleverksamhetens innehåll. Utskottet anser att riksdagen snarast möjligt bör beredas tillfälle att ta ställning till förslag om allmänna målsättningar för den fortsatta förskoleverksamheten med avseende bl. a. på här berörda frågor.

Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 25 bort ha följande lydelse:

25. beträffande samverkan mellan förskolan och grundskolans

lågstadium m. m. att riksdagen med bifall till motionen 1973:2041 yrkandena 2 och 3 och i anledning av motionen 1973:733 samt med avslag på motionen 1973:2044 i motsvarande del ger Kungl. Maj:t till kännä vad utskottet anfört,

19. beträffande *gruppstorlek i daghem* (punkt 27 i hemställan) av herrar Larsson i Öskevik (c), Hyltander (fp), Andreasson (c), fru Marklund (vpk), fröken Andersson i Stockholm (c) och herr Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 28 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "avstyrker motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

I de råd och anvisningar, som för närvarande gäller, rekommenderar socialstyrelsen ett högsta antal av (4+6) 10 barn i avdelningar för barn i åldern från sex månader till ett år, 8 barn i avdelningar för tvååringar, 12 barn i avdelningar för tre- och fyraåringar och 15 barn i avdelningar för fem- och sexåringar. Med hänsyn till barns frånvaro medges överinskrivning om högst 20 % av platserna. Barnstugeutredningens förslag beträffande syskongrupper innebär en ökning av barnantalet. Mot bakgrund av att allt för stora grupper försvårar eller omöjliggör individuella insatser -- vilka särskilt krävs för barn som av olika skäl är missgynnade i sin hemmiljö -- bör i förskolereformen även ligga att grupperna skall vara begränsade. I åtskilliga remissyttranden -- bl. a. av socialutredningen och Svenska facklärarförbundet -- har också förordats mindre grupper än vad barnstugeutredningen föreslagit. Utskottet förordar därför i enlighet med förslag i motionerna och vad som förordats av bl. a. Svenska facklärarförbundet att gruppstorleken bestäms till högst 10 barn i småbarnsavdelningarna och högst 15 barn i syskongrupperna med möjlighet under en övergångstid till överinskrivning med högst 20 %. I den vägledande information, som tillsynsmyndigheten skall utfärda till kommunerna, bör anvisningar om gruppstorlek ges. Utskottet biträder således motionsyrkandena. Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till kännä.

dels att utskottets hemställan under 27 bort ha följande lydelse:

27. beträffande *gruppstorlek i daghem* att riksdagen i anledning av motionen 1973:2019 yrkandet 6, motionen 1973:2041 yrkandet 5 och motionen 1973:2042 yrkandet 10 ger Kungl. Maj:t till kännä vad utskottet anfört,

20. beträffande *förskolestadga* (punkt 30 i hemställan) av herrar Larsson i Öskevik (c), Hyltander (fp), Andreasson (c), fröken Andersson i Stockholm (c) och herr Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 29 som börjar med "Eftersom höga" och slutar med "utskottet motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

För att förskolan skall kunna fungera i enlighet med den i propositionen angivna målsättningen måste det finnas tillräcklig tillgång till

pedagogiskt välutbildad personal, och all personal måste ha grundläggande yrkesutbildning för sitt arbetsområde. Det är därför nödvändigt att krav beträffande personaltäthet och kvalifikationer hos personalen fastläggs i en särskild till lagen om förskoleverksamhet anknuten stadga. Utskottet tillstyrker således yrkandet 5 b i motionen 1973:2019.

Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 30 bort ha följande lydelse:

30. beträffande förskolestadga att riksdagen med bifall till motionen 1973:2019 yrkandet 5 b ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

21. beträffande *personaltäthet* (punkt 31 i hemställan) av fru Marklund (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 29 som börjar med "Som en" och slutar med "detta möjligt" bort ha följande lydelse:

Eftersom höga krav måste ställas på förskoleverksamheten är det viktigt att kommunerna ägnar stor uppmärksamhet åt frågor som rör personalen. Utskottet vill i sammanhanget framhålla vikten av att även manlig personal anställs vid förskolorna.

Det är ett obestridligt faktum att de cirka tio år gamla normer för personaltäthet, vilka uppställts av socialstyrelsen, endast i ringa mån följts. Den genomsnittliga personaltätheten inom förskolesektorn är i dag avsevärt sämre än den som officiellt anses tillfredsställande. Denna brist återverkar på hela barnstugemiljön, dess stimulans- och inlärningsmöjligheter. Detta hotar många av de väsentliga fördelar som utgör själva idén bakom förskolor och daghem. Bestämda planeringsnormer bör därför i detta avseende ställas upp i enlighet med yrkande i motionen 1973:2042 (yrkandet 8) av herr Hermansson m. fl. (vpk). Utskottet tillstyrker därför nämnda motion i denna del, vari begärts att en personaltäthet av två vårdare på fem barn i småbarnsgrupperna och en vårdare på knappt fem barn i syskongrupperna föreskrivs.

Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 31 bort ha följande lydelse:

31. beträffande personaltäthet att riksdagen med bifall till motionen 1973:2042 yrkandet 8 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

22. beträffande *en plan för förbättring av personalresurserna* (punkt 32 i hemställan) av herrar Larsson i Öskevik (c), Hyltander (fp), Andreasson (c), fröken Andersson i Stockholm (c) och herr Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 29 med "Utskottet vill understryka" och slutar på s. 30 med "av personalresurserna" bort ha följande lydelse:

I motionen 1973:2041 (yrkandet 7) av herr Fälldin m. fl. (c) begärs förslag till en samlad plan för hur tillgången på personalresurser snabbt

skall förbättras. Tillgången på personal blir av avgörande betydelse för förskoleverksamhetens innehåll och kvalitet. I uppbyggnadsskedet måste kraftfulla åtgärder vidtas för att erforderliga personalresurser skall komma fram. Bl. a. är det angeläget att även manlig personal knys till förskoleverksamheten. Vilka personalresurser som skall prioriteras och hur utbildningsbehoven skall tillgodoses kan inte preciseras utan närmare överväganden. Riksdagen bör därför snarast beredas tillfälle att ta ställning till en samlad plan för hur tillgången på personalresurser snabbt skall förbättras. Utskottet tillstyrker således yrkandet 7 i motionen 1973:2041.

Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 32 bort ha följande lydelse:

32. beträffande en plan för förbättring av personalresurserna att riksdagen med bifall till motionen 1973:2041 yrkandet 7 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

23. beträffande *fortbildning av personal* (punkt 33 i hemställan) av fru Marklund (vpk) som anser

dels det avsnitt i utskottets betänkande på s. 30 som börjar med "Eftersom det" och slutar med "till förskollärare" bort ha följande lydelse:

Enligt tilläggsdirektiv år 1970 ingår i barnstugeutredningens uppdrag att utreda frågan om fortbildningen av personal inom barnstugeverksamheten. Ett i motionen 1973:2042 (yrkandet 7) framställt yrkande om riktlinjer för fortbildningen är därmed i viss mån tillgodosett. Den snabba utvecklingen inom de pedagogiska, psykologiska och psykiatriska vetenskaperna motiverar emellertid åtgärder i väntan på utredningens utförligare riktlinjer. Utskottet vill framhålla vikten av att personal i görligaste mån kan tillgodogöra sig väsentligheterna inom den nämnda vetenskapliga utvecklingen. Möjligheten att delta i konferenser och andra slag av fortbildning är emellertid till stor del beroende av att personaltätetsfrågorna löses på ett bättre sätt än hittills. Vad utskottet med anledning av motionen 1973:2042 (yrkandet 7) således anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 33 bort ha följande lydelse:

33. beträffande fortbildning av personal att riksdagen i anledning av motionen 1973:2042 yrkandet 7 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

24. beträffande *anställande av pedagogiska konsulter* (punkt 34 i hemställan) av fru Marklund (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 30 som börjar med "I enlighet" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Med tanke på vikten av att förskolans pedagogiska syfte snabbt skall kunna föras ut i praktiken är det enligt utskottets mening angeläget att barnstugeutredningens förslag om pedagogiska konsulter genomförs så

snabbt som möjligt. Konsulterna kommer att vara viktiga förmedlare av nytt idé- och kunskapsstoff till personalen. Inte minst det förhållandet att många kommuner hittills nödgats arbeta med personal som inte har adekvat formell utbildning understryker behovet av att pedagogisk konsultverksamhet snabbt kan komma i gång. Utskottet tillstyrker därför yrkandet 6 i motionen 1973:2042.

Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 34 bort ha följande lydelse:

34. beträffande anställande av pedagogiska konsulter att riksdagen med bifall till motionen 1973:2042 yrkandet 6 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

25. beträffande *tomtstorlek* (punkt 35 i hemställan) av fru Marklund (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 31 som börjar med "I överensstämmelse" och slutar med "för tomtstorleken" bort ha följande lydelse:

Allmänt gäller att förhållandena i fråga om förskoleinstitutionernas yttre utrymmesstandard är otillfredsställande. Förhållandena växlar dock både mellan enskilda institutioner och mellan kommuner. Normen 80 m² per plats tillämpas på många håll för nya institutioner. Det finns därför inget skäl att genom snålare miniminormer (t. ex. 50 m² per plats) eller genom underlåtenhet att över huvud taget föreskriva enhetliga miniminormer släppa fram byggen med sämre standard och statsunderstödda dessa. Utskottet tillstyrker därför motionen 1973:2042 i berörda avseende.

Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 35 bort ha följande lydelse:

35. beträffande tomtstorlek att riksdagen med bifall till motionen 1973:2042 yrkandet 4 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

26. beträffande *förbättring av standarden hos nuvarande institutioner* (punkt 36 i hemställan) av fru Marklund (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 31 som börjar med "Enligt de" och slutar med "Detta avstyrks" bort ha följande lydelse:

Enligt de — — — (= utskottet) — — — till kommunerna. Redan nu råder emellertid på många håll en så väsentlig eftersläpning i yttre och inre standard hos nuvarande institutioner att de negativa följderna härav för verksamheten är uppenbara. I dessa stycken saknas därför anledning att avvakta ytterligare utredningar eller försöksverksamhet. Eftersläpningarna är nämligen uppenbara även i förhållande till förskoleinstitutionernas hittillsvarande uppgifter. En översyn bör därför snarast genomföras.

Utskottet tillstyrker således yrkandet 5 i motionen 1973:2042.

Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 36 bort ha följande lydelse:

36. beträffande förbättring av standarden hos nuvarande institutioner att riksdagen med bifall till motionen 1973:2042 yrkandet 5 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

27. beträffande *statsbidrag till deltidssysselsättning för fyra- och femåringar* (punkt 39 i hemställan) av herrar Hyllander (fp) och Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 33 med "Utskottet vill" och slutar på s. 34 med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör bidrag utgå till samtliga platser i kommunen för förskoleverksamhet i deltidssysselsättning på vilka fyra- och femåringar mottas. Utskottet tillstyrker således motionen 1973:2019 yrkandet 11.

dels att utskottets hemställan under 39 bort ha följande lydelse:

39. beträffande statsbidrag till deltidssysselsättning för fyra- och femåringar att riksdagen med bifall till motionen 1973:2019 yrkandet 11 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

28. beträffande *statsbidrag till samtliga personalkostnader* (punkt 40 i hemställan) av fru Marklund (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 34 som börjar med "Ett bidragssystem" och slutar med "(yrkandet 9)" bort ha följande lydelse:

Personalkostnaderna är utan tvivel en tung faktor i förskolesektorns samlade kostnadsschema. Lika obestridligt är att detta kommit att få en negativ inverkan såväl på personaltäteten som på personalens arbetsförhållanden och lönesättning. Ett statligt övertagande av dessa kostnader skulle i väsentlig mån lätta situationen för kommunerna och stimulera till utbyggnad och kvalitetsförbättringar. Utskottet tillstyrker därför motionen 1973:2042 i här aktuell del (yrkandet 9).

dels att utskottets hemställan under 40 bort ha följande lydelse:

40. beträffande statsbidrag till samtliga personalkostnader att riksdagen med bifall till motionen 1973:2042 yrkandet 9 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

29. beträffande *statsbidrag till kostnader för medhjälpare i deltidssysselsättning* (punkt 41 i hemställan) av herrar Hyllander (fp) och Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 34 som har lydelsen "Utskottet avstyrker även motionen 1973:2019 i här aktuell del (yrkandet 12)" bort ha följande lydelse:

Det är angeläget att personalen i deltidsförskolan förstärks med en

medhjälpare utöver förskolläraren. Kostnaden kan beräknas till ca 1 000 kr. per barn och år. Som ett stimulansbidrag till de kommuner som anställer medhjälpare i deltidsgруппerna bör ett bidrag motsvarande hälften av nämnda kostnad utgå, dvs. 500 kr. per barn och år. Av sysselsättningsskäl bör detta bidrag utgå räknat fr. o. m. den 1 januari 1974 och utbetalas för budgetår i efterskott. Utskottet tillstyrker således motionen 1973:2019 i här aktuell del (yrkandet 12).

dels att utskottets hemställan under 41 bort ha följande lydelse:

41. beträffande statsbidrag till kostnader för medhjälpare i deltidsgрупп att riksdagen med bifall till motionen 1973:2019 yrkandet 12 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

30. beträffande *statsbidrag till skjutsverksamhet* (punkt 42 i hemställan) av herrar Larsson i Öskevik (c), Hyltander (fp), Andreasson (c), fröken Andersson i Stockholm (c) och herr Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 34 som börjar med "Beträffande frågan" och slutar med "(yrkandet 12)" bort ha följande lydelse:

Beträffande frågan om bidrag till skjutsverksamhet vill utskottet framhålla att det är angeläget att kommunen erbjuder skjutsar för barnen till och från förskolan. Kostnaden för sådan skjutsverksamhet är emellertid en kostnad som kommer att belasta kommunerna olika med hänsyn till de skiftande geografiska förhållandena. Staten bör därför träda emellan med bidrag. Utskottet är inte berett att nu precisera de grunder efter vilka bidrag bör utgå, utan det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen förslag härom. Utskottet biträder således motionen 1973:2041 i här aktuell del (yrkandet 12).

dels att utskottets hemställan under 42 bort ha följande lydelse:

42. beträffande statsbidrag till skjutsverksamhet att riksdagen med bifall till motionen 1973:2041 yrkandet 12 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

31. beträffande *ett nytt statsbidragssystem* (punkt 44 i hemställan) av herrar Hyltander (fp) och Romanus (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 34 som börjar med "Utskottet avstyrker motionsyrkandet" och slutar med "utredningens arbete" bort ha följande lydelse:

När det gäller statsbidrag till kommunernas barntillsyn är det särskilt angeläget att stödet ges en automatisk anknytning till kostnadsökningarna i stället för att fastställas till ett visst belopp per plats och att särskild hänsyn tas till de kommuner som i förhållande till invånarantal och skatteunderlag har ett särskilt stort behov av barntillsynsplatser. De successiva ökningar av driftbidragen till daghem och fritidshem som skett tillgodoser inte dessa krav. Utan att kommunalekonomiska utredningens

arbete avvaktas bör därför ett samlat förslag till regler för statsbidrag till den kommunala förskoleverksamheten föreläggas vårriksdagen 1974. Utskottet tillstyrker således motionen 1973:2019 yrkandet 10.

dels att utskottets hemställan under 44 bort ha följande lydelse:

44. beträffande ett nytt statsbidragssystem att riksdagen med bifall till motionen 1973:2019 yrkandet 10 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. beträffande *frågan om obligatorisk förskola* (betänkandet s. 15) av herrar Larsson i Öskevik (c), Andreasson (c) och fröken Andersson i Stockholm (c) vilka anfört:

En förskola för alla barn bör utgöra grunden i utbildningssystemet. Det nu föreliggande förslaget att kommunerna åläggs att ställa förskoleplats till förfogande för alla sexåringar är ett värdefullt steg på vägen. Alla barn bör ha samma förutsättningar inför skolstarten. Vi delar utskottets uppfattning om det angelägna i att kommunerna gör kraftfulla insatser för att nå ut med förskolan till alla sexåringar. Trots dessa insatser finns risk för att de barn, som bäst behöver förskolans stimulans i socialt och pedagogiskt hänseende, ändå kan komma att ställas utanför förskolan så länge den är frivillig för föräldrar och barn.

Utskottet är för närvarande inte berett förorda att en obligatorisk förskola införs eller att principbeslut därom fattas. Vi delar denna uppfattning men förutsätter att en utvärdering av förskolans skolförberedande funktion kontinuerligt sker. Skulle det visa sig att många barn trots kommunernas erbjudande ställs utanför den förberedelse som förskolan ger bör förskolan för sexåringar göras obligatorisk. Därav bör också följa en omprövning av huvudmannaskapet.

2. beträffande *frihet för kommunerna att utforma förskoleverksamheten* (betänkandet s. 23–24) av herrar Hyltander (fp) och Romanus (fp) vilka anfört:

Enligt folkpartiets mening har den statliga styrningen av kommunernas förskoleverksamhet hittills i alltför hög grad ägnats lokalfrågorna, medan personalfrågorna försummats. Mot denna bakgrund föreslås i folkpartiets partimotion (1973:2019) dels att kommunerna skall ges större rörelsefrihet beträffande förskolornas utformning, dels att personalfrågorna skall regleras i en särskild förskolestadga. Någon motsättning mellan dessa båda krav föreligger givetvis inte. Beträffande det förstnämnda blir detta till stor del tillgodosett genom utskottets ställningstagande i fråga om ritningsgranskningen.

3. beträffande *behandlingen i förskolan av etiska frågor och religionsfrågor m. m.* (betänkandet s. 26–27) av herrar Hyltander (fp) och Åkerlind (m) vilka anfört:

I flera motioner framställs yrkanden, som avser behandlingen av etiska frågor och religionsfrågor i förskolan. Motionerna speglar en oro för att

dessas frågor inte skall få sin givna plats i förskoleundervisningen eller att de skall behandlas på ett mindre tillfredsställande sätt.

Som utskottet framhåller finns hos många föräldrar farhågor för att personalen i förskolan vid behandlingen av sådana spørsmål kan komma att överföra ensidiga värderingar. Föräldrar med kristen livssyn oroas särskilt över att deras barn skall få en negativ syn på kristendomen och kristna värden genom förskoleundervisningen om denna präglas av en sekulariserad livssyn. Då barn i de aktuella åldrarna är beroende av att känna sig trygga i sin omgivning är det angeläget att den atmosfär av förtröstan och trygghet som kristendomen kan skapa får prägla även vistelsen i förskolan. När det gäller ömtåliga och känsliga frågor där olika uppfattningar kan förekomma är det viktigt att god kontakt upprätthålles mellan förskolans personal och föräldrarna. Om denna sker i positiv anda kan barnen slippa uppleva normkonflikter och föräldrarna kan känna förtroende och lita på att barnen i förskolan får en undervisning, som inte står i motsats till föräldrarnas uppfattning.

När det gäller behandlingen av de verkligheter, som kristendomen bygger på, är det viktigt att förskolan intar en öppen och positiv hållning. Barnen bör bibringas insikt i och respekt för de kristna verkligheterna. Detta bör enligt vår mening ingå i förskolans målsättning.

Innehållsförteckning

Sid.

Propositionen 1973:136	1
Hemställan	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till lag om ändring i barnavårdslagen	3
Förslag till lag om förskoleverksamhet	4
Motionerna	7
Vid riksdagens början väckta motioner	7
I anledning av propositionen väckta motioner	7
Utskottet	12
Inledning	12
Behovet av utbyggd förskola. Förskolans mål. Terminologi	14
Allmän förskola	15
Barn med särskilda behov av stöd och stimulans	17
Vissa frågor rörande skyldigheten att bedriva förskoleverksamhet	18
Utbyggnaden av förskolan	19
Lokal och central förvaltning	22
Förskoleverksamhetens innehåll och organisation	23
Frihet för kommunerna att utforma förskoleverksamheten	23
Föräldrasamarbete	24
Samverkan mellan förskolan och grundskolans lågstadium m. m.	24
Behandlingen i förskolan av etiska frågor och religionsfrågor m. m.	26
Gruppstorlek m. m. i förskolan	27
Vissa personalfrågor	29
Förskolans lokaler och utomhusmiljö	31
Tomtstorlek	31
Förbättring av standarden hos nuvarande institutioner	31
Ritningsgranskning	32
Statsbidrag	32
Föräldrautbildning	34
Utskottets hemställan	36
Reservationer	39
1. Frågan om obligatorisk förskola (fp)	39
2. Frågan om obligatorisk förskola (vpk)	40
3. Alternativ till de kommunala förskolorna m. m. (c, fp, m)	41
4. Användning av termerna förskola och daghem (m)	42
5. Daghemsbarns deltagande i deltidsgrupp (1 m)	43
6. Användning av termen erbjudas plats i stället för termen anvisas plats samt uppsökande verksamhet (m)	44
7. Följdreservation (lagtext) till reservation 6 (m)	44

	Sid.
8. Ovillkorlig rätt att delta i förskola eller motsvarande verksamhet (c, fp)	45
9. Följdreservation (lagtext) till reservation 6 (m)	45
10. Följdreservation (lagtext) till reservation 8 (c, fp)	46
11. Följdreservation (lagtext) till reservation 6 (m)	46
12. Följdreservation (lagtext) till reservation 8 (c, fp)	47
13. Lokalt och centralt förvaltningsorgan (1 fp)	47
14. Utbyggnadsplan för förskoleverksamheten (fp)	48
15. Åtgärder för vissa grupper förskolebarn m. fl. (vpk)	49
16. Utbyggnad av förskoleplatser i nya bostadsområden (fp)	50
17. Markreservation för förskoleändamål (vpk)	50
18. Samverkan mellan förskolan och grundskolans lågstadium m. m. (c, fp, m)	51
19. Gruppstorlek i daghem (c, fp, vpk)	52
20. Förskolestadga (c, fp)	52
21. Personaltäthet (vpk)	53
22. En plan för förbättring av personalresurserna (c, fp)	53
23. Fortbildning av personal (vpk)	54
24. Anställande av pedagogiska konsulter (vpk)	54
25. Tomtstorlek (vpk)	55
26. Förbättring av standarden hos nuvarande institutioner (vpk)	55
27. Statsbidrag till deltidsverksamhet för fyra- och femåringar (fp)	56
28. Statsbidrag till samtliga personalkostnader (vpk)	56
29. Statsbidrag till kostnader för medhjälpare i deltidsgrupp (fp)	56
30. Statsbidrag till skjutsverksamhet (c, fp)	57
31. Ett nytt statsbidragssystem (fp)	57

Särskilda yttranden

1. Frågan om obligatorisk förskola (c)	58
2. Frihet för kommunerna att utforma förskoleverksamheten (fp)	58
3. Behandlingen i förskolan av etiska frågor och religionsfrågor m. m. (1 fp, 1 m)	58

